

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Bir Turgut Uyar Portresi

BİZ Kİ BİR SAHİPSİZ HATIRAYIZ

SİDDİK AKBAYIR

**beni
kita**

Genişletilmiş 2.Baskı

SİDDİK AKBAYIR

**BİZ Kİ BİR
SAHİPSİZ
HATIRAYIZ**

BİR TURGUT UYAR PORTRESİ

Bencekitap®

BİZ Kİ BİR SAHİPSİZ HATIRAYIZ
SİDDİK AKBAYIR

Türkçe Yayın Hakları: Bencekitap®

Sertifika No: 17725

İkinci Basım - Mart 2014

Genel Yayın Yönetmeni: Ceyda Pırıl Köstem

Editör: Didem Yıldırım

Kapak Tasarım ve Mizanpaj: Benceajans

Tarcan Ofset

0 312 384 34 35

Yayın hakları Bencekitap'a aittir.

Yayıncının yazılı izni olmadan çoğaltılamaz.

Kaynak göstermek koşuluyla alıntı yapılabilir.

ISBN 978-605-4621-66-8

bencekitap

Selânik Cad. No: 28/18 Kızılay – Ankara

Tel: (0 312) 417 88 77 Faks: (0 312) 425 24 58

www.bencekitap.com

www.bencekitap.com.tr

info@bencekitap.com.tr

İçindekiler

1	‘Nisansız Bir Serçe’ Gibi Yalnız	7
2	‘Kuş Yemi Gibi Yalnız’	9
3	‘Hangi Cebini Karıştırırsa Yalnızlık’	11
4	‘Babalar Perşembe Anneler Cuma’	13
5	Matematiği Sevmeyen Bir Çocuk	16
6	Parasız ve Yatılı	19
7	Posof	20
8	Terme	22
9	‘Taşra Sıkıntısı’	24
10	Sıkılğan Bir İnsan	27
11	Ankara	29
12	Okurken	35
13	Yazarken	37
14	Susarken	39

15	Zar	40
16	‘Bahisleri Yükseltmek’	42
17	Kanayan	44
18	‘Sloganlar Yakışıklı Olsun’	46
19	‘Bütün Mümkünlerin Kıyısında’	49
20	Tomris Uyar	53
21	Sevdikleri ve Dostları	58
22	Bir Günlük	62
23	Bir Durak	64
24	Bir İmza	66
25	Bir Oyun	68
26	Şiir ve Müzik	69
27	Bir Pişmanlık	71
28	İhtiyarlık Suları	73
29	Kırıklıklar	76
30	‘Gülünün Solduğu Akşam’	78
31	‘Herkesin Bir Gideni Vardır’	84
32	Turgut Uyar İçin Bir Poetika Denemesi	86
	<i>Kaynakça</i>	92

in ve
niz.

yar

turgut uyar

1

'Nisansız Bir Serçe' Gibi Yalnız

Mayıs 1983... Bebek... Şadırvan'ın, denizin tam üstündeki kaptan köşkü gibi havalı ve sakın barı...

Henüz yazlık bar mevsimi tam başlamamış, akşamüstü olmasına rağmen ortalık تنها... Karşıda uzak planda, Kandilli ve Küçüksu sırtları erguvanlar içinde... Barın ahşap tezgâhı üstünde üç votka kadehi... İçinde bol buz, yeni çıkmış ve getirilmiş Bodrum mandalinasından iki yeşil dilim ve birer küçük nane dalı...

Martı sesleri ve Karadeniz'den ırıptan dönen balıkçı motorlarının uğultusu... Ve bara tünemiş susan sıkıntılı iki adam, bir kadın: Turgut Uyar, Edip Cansever ve Tomris Uyar.

Edip Cansever'le Tomris Uyar, büyük bir ihtimalle yine öyküdeki şiir, şiirdeki öykü üzerine konuşmakta...

Turgut Uyar içkisini yudumlarken Avrupa'da oturup Asya'daki erguvanlara ve içindeki uzak şiire bakmakta...

Yaşamı boyunca en önemli dostunun Edip Cansever olduğunu düşünür. Her ikisinin de istediği ölçüde bir dostluk... Hem şiir konuşulabileceği, hem salata tarif edilebildiği; entelektüel ortamlardan uzakta kalabileceği, bir deniz kıyısında saatlerce oturabileceği dostunun soy ismini düşünür. Elindeki kadehe bakar. Gülümser: İçinden '*Hem Edip hem Camsever*' diye geçirir. Zevkiyle, yaşama anlayışıyla bir noktada birleşebildiği bir dost için bile İstanbul'un sevilabileceğine inanır.

Rakıya ikisi de uzaktır. Edip Cansever de votka sever. Votka sıkıntının içkisi olmalı, der. Çünkü, votka fazlalıkları olmayan bir içkidir. Rakıda hep bir fazlalık vardır. Yanına hep bir şeyler ister.

Son günlerde, vücudundaki kırıkların, hayatını sınırlandırmamasından, daraltmasından sıkılır, rica minnet sokağa çıkar. Edip Cansever rica ederse belki... Araba tutulacak, kapıya dek gelinecek... Edip Cansever de Tomris Uyar kadar bu kırıkların kahrını çeker.

Erguvanlara ve içindeki uzak şiire bakan bu adam, içli, kırılan bir çocuktur. Çok küçükken, daha o zamanlarda '*ben sıkıntılıyım*' der gibi bakar fotoğraflarda. Uzun yolculuklara hazır bir yüzü vardır. '*Nisansız bir serçe*' gibi yalnızdır. İlkokul döneminde çektiirdiği bütün fotoğraflarda, sanki az önce ağlamış gibidir.

Hüzünlü bir çocuktur. Nedense hep ağlamaya hazırdır. Ağabeyisi ona sataştıkça annesi, '*Yapma oğlum!*' der ona, '*O içli bir çocuk...*' Ağabeyisi müthiş keyfini çıkarır bu sözün. Yalnız kaldıklarında, '*Ah ne içli çocuk, ne içli çocuk, tıpkı içli köfte gibi...*' der.

‘Kuş Yemi Gibi Yalnız’

Sarsıcı, hüznü, umarsız ilk aşkını ilkokul 5. sınıfta yaşar. Bir mahalle arkadaşının dayısının kızıdır. Onun da kendisinden hoşlandığını sanmak ister. Ancak, ona yaklaşamaz. Çünkü, pantolonunun tam cebinin üstünde kolay kolay saklanamayacak bir yırtık vardır ve onu gizlemeye çalışmaktan helak olur. Onlar, Cağaloğlu'nda bir apartman katında otururlar. Üstelik kızın babası da gazetecidir. Bütün bunlar ona yaklaşmasını olanaksız hale getirir. Ne olursa olsun, onun da kendisinden hoşlandığını varsayarak mutlu ve hüznü olduğu günleri düşünür.

Söylemeden edemeyeceği bir doğrusu da şudur: *“Aşk söz ko-*

nusu olduđuunda, ikinci de üçüncü de sonuncu da ilktir.”

İlk şiirini, umutlu ve hüznünlü aşkı için ilkokulda yazar. Edirnekapı surlarının tepelerinde, ağaç dallarında geçer çocukluğu. Yaz günleri, develerle kömür gelir kömürcü Marko'ya. Develer, surların gölgelerine uzanıp geniş getirirler. Yanlarına oturup uzak yerleri düşünür, umutlu ve hüznünlü aşkını düşünür... İlk şiirini, kendisini *'kuş yemi gibi'* yalnız hissettiğı o günlerde yazar.

Bir kadınla ilk birlikte olduğuunda, *gerçek anlamda birlikte olduğuunda*, on beş yaşlarındadır. Hem parasız, hem yatılı arkadaşlarının peşine takılmıştır. Bir hayat kadınının kapısını çalmışlardır. Cinsellik, müthiş bir şeydir, dünyası değişmiştir ve hep değişik kalmıştır. Cinselliğın büyük gücü, insan yaşamındaki yeri, onun yaşamında da arzu-çelişkisinin yanı sıra önüne durulmaz yerini almıştır. Arzu-çelişkisinden her söz açıldığında, *“Bana bedenimdeki tatları tanıtan o ilk kadını bugün bile görsem tanırım gibime geliyor.”* der.

Lacan'ın *“Cinsel ilişki yoktur. Hiçbir zaman, arzusuyla nesnesinin birbirine eşit, tam olduğı bir denklem kurulmaz.”* sözünü, Lacan'a ihtiyaç duymadan çok önceleri fark etmiştir.

3

'Hangi Cebini Karıştırırsa Yalnızlık'

Doğuştan yakışıklıdır; ancak yakışıklılığına aldırılmaz. Di-
bine dek mutsuzdur bu dünyada. Temel bakış açısı, karamsar-
lıktır.

'Adı bir beyazlıktır. Sığınaktır kendine. Kendi külüne.'

*'Bütün mümkünlerin kıyısında, bir sargın umut yakalar, onu
kuşanır; serin mavi bir gökyüzü bulur onu kuşanır; denize doğru
sokaklar görür onu kuşanır.'*

*'Hangi cebini karıştırırsa yalnızlıkla karşılaşan romantik bir
bozkır delikanlısıdır.'*

Uyumsuzluk, sonsuzluk ve hüznün serüvenini özetleyen üç

kavramdır. Ona göre, *'her insan bir uyumsuzluktur ölü olmayınca.'* Sonsuzdan bir önceki sayının adını sorgular: *'diyelim sonsuz eksi bir / sonsuz eksi bir / hayatın adıdır bu.'*

İsmiyle müsemma değildir. *Turgut Uymaz* ya da *Turgut Uyumsuz* daha bir doğru gibidir.

‘Babalar Perşembe Anneler Cuma’

Ahmet Turgut Uyar için *‘babalar hep Perşembe, anneler hep Cuma’*dır. Erkek bir arayışsa kadın hep bir bekleyiştir.

Babası Ahmet Hayri Bey, hep de binbaşı kalan bir askerdir. Sonradan öğrenmiştir bunun sebebini. Ahmet Hayri Bey; ikisi şimdi dünyada olmayan üç ablasını ve kendinden çok genç *-yirmi yaşa yakın-* annesini, yani karısını, İstanbul’da bırakıp Anadolu’ya geçmemiştir Kurtuluş Savaşı’nda.

Türk ordusu elbette haklıdır. Ancak, babasının da haklı olduğuna içtenlikle inanır. Babasının bu durumdan yakındığını hiç duymamıştır.

Muhacirdir babası. Balkan kökenlidir. Arnavuttur.

Ordudan ayrılmak zorunda kalan babası, onuruyla çalışır. İşler arasında ayırım yapmaz. Bu tavrı, saygıyla karşılanır. Turgut da babasının bu tavrına hayrandır. Altay'da oturdukları yıllarda Yemiş İskelesi'nde Arabacılar Kâhyası'dır. Yani şimdiki 'değnekçi'lerin yaptığı işe benzer bir iştir.

Devlet, emekli binbaşını unutmamıştır. Ahmet Hayri Bey, yeniden mesleğine dönmüştür. Harput'ta, Doğu bölgesinin haritalandırılması işinde çalışmıştır. Bir süre sonra da binbaşı rütbesiyle yeniden orduya alınmıştır. Eskişehir'de Hava Harp Okulu Matbaası Müdürlüğü'ne atanmıştır.

Çalışkan bir adamdır babası. Harita subayıdır. Çok iyi bir hattattır. Ankara'nın Latin alfabesi ile ilk sokak levhalarını, geceler boyu çalışarak ilk o yazmıştır. Ölümünden on beş gün öncesine kadar da çalışmıştır.

Turgut Uyar, babasını çok sever, çok az görür. Babasına özlemi Can Yücel gibidir. Babası, evde çok az bulunur.

Babası binbaşı olarak emekli olmuştur. Yeniden İstanbul'a göçmüşlerdir. Annesinin babasının -*ağababa derler ona*- Balat üstlerinde, Molla Aşkî Mahallesi'nde, ahşap, bahçeli, serin avlulu, iki katlı bir evi vardır. Yanındaki üç katlı ev de onundur; kiradadır. Oraya yerleşmişlerdir. Orada ne kadar kaldıklarını hatırlayamaz.

Babası, her akşam rakısını içer. İçemediği yarım bıraktığı son küçük şişesini, gömüldüğü gece annesi, Turgut'a verir. '*Atamam, dökemem, kimselere veremem!*' diyerek. Turgut da keyifle içer.

Ahmet Hayri Bey, seksen yaşını aşmıştır öldüğünde.

Annesi Fatma Zehra Hanım; güzel, alımlı, girişken bir kadındır. İstanbulludur. Ömrünü yollara baka baka tüketen kadınlardandır.

Turgut; annesini çok beğenen, müthiş kıskanan bir erkek çocuktur.

Turgut Uyar'ın ablası Vedia ve babası Hayri Uyar. Fotoğrafın altındaki şöyle yazar: "28 Haziran 1942'de 25 yaşında vefat eden kızım Vedia"

5

Matematiği Sevmeyen Bir Çocuk

Dede evinden ayrılıp Edirnekapı'da Aktar Kerim Sokağı'nda bir eve yerleşirler. Oradan da Tekfur Saray'da -*Tekir-saray denir eskiden*- bir eve taşınırlar. Orada, Molla Aşkî'deki 5. İlkokul'a yazılır. Dördüncü sınıftadır. Henüz kare'ye 'murab-ba', paralelkenar'a 'mütevaziyüladla', yamuk'a 'şibihmünharif' çarpmaya 'darp', bölme'ye 'taksim' denmektedir. Bir yıl sonra, beşinci sınıfta değişir terimler. Artık nakıs 'eksi', mustatil, 'dik-dörtgen' olur. Ancak, Turgut matematiği hâlâ sevmemektedir.

Ankara'da Kızılay 4. Ortaokul'da okur. Hiç sevmez okulu, özellikle matematik öğretmeni Rıdvan Bey'i... Çarşamba günle-

ri, üst üste iki matematik dersi vardır.

Okuldan hiç kaçmaz. Ama yarı yıldan sonra çarşamba günleri, okula hiç gitmez. Annesiyle öyle bir anlaşmaları vardır. 'Okula gitmeyeceğim' dediğinde, annesi hiç karşı koymaz. Ertesi gün tezkereyi babasına imzalatmak da onun işidir.

Şadırvan'ın, denizin tam üstündeki kaptan köşkü gibi havalı ve sakın barında ikinci kadehini yudumlarken bir Bafra sigarası yakar. Hayatındaki ilkleri düşünür yine.

İlk sigaraya alışma denemelerini, anneannesinin *Hanımeli* paketinden aşırıldığı incecik sigaralarla yapmıştır.

İlk içkiyi ne zaman içtiğini hatırlayamaz. Ancak, şaraptır, onu iyi bilir. İlk rakıyı öfkeyle ve intihar etmek (!) için içmiştir ve saatlerce kusmuştur. İlk votkayı korkarak denemiştir. Votka, sonradan en iyi dostu olmuştur.

Sinemaya ilk kez, ilkokul yıllarında gitmiştir. Seyrettiği ilk film, ya *İstanbul Sokakları* ya da *Bir Millet Uyanıyor* olmalıdır. Talât Artemel'i, Sait Köknar'ı hatırlar.

Orta okul ikinci sınıfta bir ara boks bile yapmıştır. İlk ve son boks...

Çetin yenilgilerin kendisini beklediğinin farkında değildir.

Yayımlanan ilk şiiri 1947 *Yedigün* dergisindedir. Çok önemsememiş, heyecanlanmamıştır. O derginin şiir beğenisinin üst düzeyde olmadığı duygusu vardır içinde. Bir inat sorunudur kendisi için. Sonraları, küçücük *Kaynak* dergisi ile inatlaşmaya baş-

lar. Bu inat, bir yıl sürer. Başarır.

İlk genel kitaplığı Ankara'da gitmiştir, Halkevi Kütüphanesi'ne. İskender Fahrettin'in korsanlık romanlarıyla Jules Verne okumuştur durmadan.

İlk kitaplığını bir arkadaşına armağan etmiştir. Portakal sandığından yapmıştır. Yirmi otuz kadar kitap vardır içinde. En değerlisi de *Gurbet Yolu* adlı kitaptır. 'Nakleden: Hamdi Varoğlu...' Değerliliği, 35 kuruş olmasından gelir. Çünkü öbürleri ya 20 kuruştur ya 25 ya da öteden beriden bulduğu bedava kitaplardır. Çok az ve belirli olmayan harçlığıyla almıştır.

6

Parasız ve Yatılı

1941... Parasız yatılı...

Askeri Okul'a gider Konya'ya. Asker okullarında hiç mutlu olmaz. Genellikle yatılı okullarda mutlu olan çocuk yoktur. Başkalarının, hatta somut başkalarının da değil, hiç kavrayamadığı bir otoritenin belirlediği ve çoğu zaman saçma bulduğu bir şeyleri yaşamak zorunda kaldığı için mutsuzdur. Ve matematiği hâlâ sevmemektedir.

7

Posof

Posof'ta kalır uzun süre. Posof'ta *'Şiir dağlardan Banerhev köyüne inmiştir. Ceketini ve atın dizginleri yağmur altındadır.'*

İlk çocuğu 1947'de dünyaya gelir. Öğrencidir henüz. Askeri okul kurallarına göre evlenmek kesinlikle yasaktır.

1948'de kur'a usulü tayinle Posof'a gider. Yirmi iki yaşında, evli ve bir çocuklu olarak... Posof'a varışlarının ertesi günü, ilk maaşını işe geç başladığı için alamaz ve ilk kez borçlanır.

Bakkala gidip kurufasulye almak ister. Mayıs ayının ortalarıdır. Bakkal hayretle bakar ona. O da ona hayretle bakar bakkala. Yoktur kurufasulye ve benzeri yiyecekler. Böylesi kıyı köşe

yörelerde, herkesin kışlık yiyeceğini yaz ortalarında edindiğini orada öğrenir. Hiç de beceremez stoklamayı. Ama aç da kalmazlar.

Eya Yenilən və kızı Şeyxəyda (Terme, 1934)

8

Terme

Tayini Samsun'a çıkar. Uzun sayılabilecek bir süre de Terme'de kalır. *Akşam Üstü Rüyası*'nda, "*Uyan Turgut'um, gari-bim, uyan - Bura Terme'dir.*" der.

Oturur dosya düzenler akşama kadar. Daracık boş zamanlarında durup sokakları düşünür. Deniz kıyılarına inen ufak tefek sokakları...

Görevi gereği, sık sık Samsun'a gider. Samsun Gar'ında; "*sahipsiz bir hatıra*" gibi gelip geçen trenleri, yolcuları seyrederek sessizce. Sonra, Samsun Gar Lokantası'nda rakısını içer. Çarşamba'ya kadar trenle gider.

Tahta yontmayı, yontuculuğu çok sever. Yontularını dostlarına verir. Yontularının bir kısmı, bu tren yolculuklarından, bu gar saatlerinden kalmıştır.

9

'Taşra Sıkıntısı'

Turgut Uyar, 'Taşra Sıkıntısı'nın şairidir. Vüs'at O. Bener'in hikâyeleri, Nuri Bilge Ceylan'ın filmleri neyse, Turgut Uyar'ın şiirleri de odur. Hikâyede, sinemada ve şiirde birbirinin karşılığı olan, üç 'acemi usta'dır onlar.

Taşra sıkıntısını, neşeli ve bungun, hikâyeye, sinemaya ve şiire getirenler onlardır demeden önce, şehre getiren onlardır demek gerekir.

Turgut Uyar'ın hemen tüm eleştirmenler tarafından 'Büyük kentin ve kent insanının yalnızlığı, bunalımı ve sorunlarını dile getiriyor' biçiminde değerlendirilen şiirlerinde, kentin

yaşadığı, kentte yaşanan bir kasaba/taşra sıkıntısı okunur çoğu zaman. 'Kentli' bir şiir yazmıştır, 'kent şairi'dir ama, şehre de, şiire de taşra sıkıntısına benzer bir sıkıntıyı taşımıştır. Başka bir biçimde okuduğumuz, çok sevilen 'Acıyor' şiiri, bu tarz bir 'sıkıntı'yla okunmayı da vaat eder:

"En başta mutsuzluk elbet / Kasaba meyhanesi gibi / Kahkahası gün ışığına vurup da / Ötede beride yansımayan"

Bu şiirdeki hayat, artık hayat olmayan bir hayattır. Dövmüş, işlenmiş, dönüştürülmüş bir hayat... Büyük yazıcıların, sözgelimi Kafka'nın yapıtlarına sinmiş olan ruh, biraz da taşranın şölende, sevinçte, coşkuda bile kederini terk etmeyen ruhu değil midir? Hayatlarına, yapıtlarına, şehirlerine taşıdıkları bu ruhtan, bu karamsarlıktan, koyu yazıdan ve şiirden kurtulmanın beyhude bir çaba olduğunu hep bilerek yazmışlardır. O kederin koyu gölgesini yazının üzerinde her zaman hissetmek ve ondan kurtulmak yerine, o sıkıntıdan, o kederden, yani taşradan gizli gizli beslenmeyi tercih etmişlerdir.

Turgut Uyar'ın bir kasaba akşamının rengine bürünmüş, 'çıkılmazda' olduğumuzu en küçük bir teselli payı bile bırakmadan hissettiren, umuda ufak bir açıklık olsun bırakmayan şiirin de taşranın ruhu gezinir.

Turgut Uyar'ın taşrası; coğrafyayla, mekânla sınırlı olmayan, yalnızlığın sıkıntıyla çarpılıp çoğaldığı bir duyuş, uzaklaşmakla terk etmekle geçmeyen bir üsluptur.

Gayet kısır ve nakör bir ilham sahibi olduğunu düşünür. Şiir onun için geriye atılması imkânsız bir ihtiyaçtır. Yazamasa da şiiri duyarak yaşayacağını düşünür.

“Evet bitiremedim şiiri. Açıp çözemediğim ırak bir buğu gibi aklımda. Bitiremedim. Bıktım artık. Bitirmeyeceğim de. Bitireyim de gör bak. Şimdilik öylece kalsın. Bir gün oturur yazarım umu-duyla beslerim, bezerim onu. Git gide güzelleşir aklımda. Onu, akşamları işten çıktığımda, şişe mantarı gibi, çürümüş kof tahtalar gibi, ham armutlar gibi, hışırlaşmış kafamda taşıyım. Sabahları saat yedide yarı buçuk dinç uyanmış, saat sekiz buçuktan akşamlara kadar, sıcak, kasvetli bir büroda, sömürücü bir işte şaşkına dönmüş, boğunuk, camgözler gibi duygusuz, kayıtsız, uğul uğul uğultulu ka-famda taşıyım.”

Sonra götürür o uğultuyu bir bardak alkolün uğultusuyla değiştirir. Taşınmaz yoksa. Böylesi bir işte çalışmayanın, bu ruh halini bilemeyeceğini düşünür. Akşamlara kadar aralıksız, *‘Evrakı kaydettin mi? Mehmet Tanrıverdi'nin dilekçesi ne oldu? Falanca-nın sağlık fişini doldur, şunu makinede temiz ediver, al, götür, yap, yaz, olmadı baştan yaz, emredersiniz, başüstüne, değiştiririm efen-dim*lerin tıklım tıklım doldurduğu bir uğultu...

10

Sıkılğan Bir İnsan

Dışarıya çıkmayı pek sevmez. Bu durum, evi sevmekten öte, dışarıyı sevmemekle ilgilidir.

Az konuşur olmayı, suskun olmayı erdem saymasa da son dönemlerde kendini kaçırmayı, kendini gizlemeyi tercih eder. Kendini gizleyen yazarları sever.

Tahammülsüz bir insandır. Bir toplantıda, bir masada otururken sevmediği, hoşlanmadığı bir olduğunda, sırtını döner ya da önüne bakarak oturur. Ortamı, kimi zaman insanlara zindan eder. Taşkınlığı yoktur; ancak sıkıldığını çok belli eder.

Dışarıdayken evini ve kedilerini özler. İflah olmaz bir kedi

düşkünüdür. Kedileri Tomris Hanım'la sevmiştir. En çok sevilen kişinin en çok sevdiği şeylerin de zamanla insanda tutukuya dönüşmesi gibi bir durum söz konusudur. *'Kedinin varlığı erişilmez kişilik / güneşli bir damda'* derken kedilerin krallığına hayrandır.

Yayımlanmış şiirlerini ve yazılarını yeniden okurken sıkılır.

Hep sıkıntılıdır. *"Yani, bir adamın canı sıkılır, o benim."* der. Çünkü ona en yaraşan durumdur sıkıntılı olmak. Kendisini silahsız bir asker gibi düşünür. Yorgun, izinli ve silahsız, törenler askeri... Cumartesi, pazar askeri... Bir sıkıntıyı ısrarla büyütür, asıl büyük sıkıntıya ısrarla gider. *"Pis bir köleliğe ve sonsuz çılgınlığa varacak bir oluşumu sıkıntıyla bekleyen bölünmez varlık'ın ben'i."* olarak görür kendisini.

Sıkıntıyı sever. Sıkıntının, kendisini sevincin o amansız, o aşağılayıcı bölüğünden koruduğuna inanır.

Ne söylenmişse ve ne söylenmemişse, ne yapılmışsa ve ne yapılmamışsa, ne düzeltilmişse ve ne düzeltilmemişse ondan sıkılan biridir. Belki, söylenmemişin, yapılmamışın ve düzeltilmemişin telaşı içindedir biraz. O kadar. Hep sıkıntılı, çok sıkıntılı...

Bir sıkıntının provasını yapar gibidir her ilişkide. Bir kadının yüzüne ve denize her baktığında, başlar mutsuzluğu. Mutsuzluk, büyük bir umut gibi çekici gelir ona. Mutsuzlukla, değişir ve çoğalır gibidir. Sıkıntı, tek büyük doğrunun en büyük parçası gibidir.

"Ben, kutsal bir bahaneyim, belki de bir sığınağım kendime." der.

Ortalarda, şiir yazdığının söylenmesinden bile tedirgindir.

	KİMLİĞİ
	Adı: Turgut
	Soyadı: Uyar
	Bahsiyet Adı: Hayri
	Ana Adı: Fatma
	Doğum Yeri: İstanbul
	Doğum Tarihi: 1926
	Memleketi: İstanbul

11

Ankara

Term'e'den Ankara'ya, asker üniformalı; ama içi sivil yakışıklı bir şair olarak gelir.

Zorunlu askeri memurluktan ayrıldıktan sonra, SEKA'nın Ankara'daki bürosunda çalışır.

Turgut Uyar; asker değildir, subaylıktan emekli de değildir. Askeri memurdur. Bir zamanlar askeri yargıç, askeri mühendis, askeri doktor, askeri öğretmen gibi bir de askeri memur sınıfı vardır. Subaylar gibi giyinirler, omuzlarında rütbeleri olur, yakalarında sınıflarını gösteren işaretler taşırlar. Turgut Uyar, Askeri Memurlar Okulu'nu bitirdikten sonra, kıt'alara atanır, oralarda

büro işlerini yürütürler. Talimlerle, tatbikatlarla askerliğin 'asli' göreviyle ilişkileri yoktur. Bunun için de 'kâtip'in çoğulu anlamına gelen 'ketebe' denilir bu askeri memurlara. 'Asker ruhlu'ların çoğu zaman dışlama anlamında kullandığı bir terimdir bu.

Ankara sokaklarında asker *-subay-* giysisiyle dolaşmayı sevmez. Özellikle şiirin konuşulduğu mekânlarda subay giysisiyle hiç bulunmaz.

Askeri esir ve çocukları ile

Askerlik, Turgut Uyar'ın doğrudan kendi tercihi değildir. Mecburi hizmeti bitirir bitirmez askerlikten istifa ediş i de bunu gösterir. Askerlikle sivil yaşam arasındaki sınırda bir hizmette çalışıp günü dolunca hemen sivil yaşama geçer.

Ankara'da uğradığı dört mekân vardır. İlki, Piknik'tir. Piknik'te buluşulur. Piknik, sanat edebiyat dünyasından herkesin buluşma yeridir Ankara'da. Her gün uğrar Piknik'e iş dönüşü. İkincisi, Uysal meyhanesidir. Üçüncüsü, Selanik Caddesi'ne yakın, Atak adlı bir yerdir. Dördüncüsü, Sanatsevenler Derneği'dir.

Bunlar; tam da Turgut Uyar'a göre mekânlardır. Bilge Karasu da Fethi Naci Ahmet Oktay da buralara takılır. Kırşehir'den her hafta sonu gelen İlhan Berk de... Edip Cansever, Cemal Süreya İstanbul'dan geldiklerinde bu mekânlar, bir toplantı yerine dönüşür.

Sanatsevenler Derneği, Piknik'e çok yakındır, sıkça gidilmesinin sebebi biraz da budur. Orada daha çok sanata düşkün orta yaşlı hanımlar vardır. Daha çok da o zamanın devlet tiyatrosunun ünlü aktörleri revaçtadır. Ancak, hanımların arasında Turgut Uyar'ın özel bir yeri vardır. Öncelikle ciddiyeti, sonra yakışıklılığıyla...

Edip Cansever geldiği zamanlarda bayağı bir İstanbul'u önemseme havasına girilir. Turgut Uyar, hiçbir zaman 'İstanbul olma' aşâğılık duygusunu yaşamaz. Yani İstanbullu olmak -zaten İstanbul doğumludur- Ankara'da unutulmak gibi duygular ona çok yabancısıdır. Hatta, Posof'ta, Terme'de olmak bile umurunda değildir.

O mekânlarda, birileri yanına gelip şiir konusunda, çokça sorulmuş soruları sormaz, hevesliler şiirimsilerini göstermek istemez. İstanbul Sıraselviler’de Arif Keskiner’in işlettiği yeri Çiçek Bar gibi bir yerdir. Daha çok bir kesişme yeri, bir kavşak noktası olarak uğranılan bir yerdir.

Zaman zaman dönemin genç şairleri, yazarları, çizerleri yanına uğrar. Bu isimlerden biri de Turgay Gönenç’tir.

Karın bile kirli görüldüğü soğuk, kuru bir Ankara akşamıdır. 1964’ün kışında Turgut Uyar çok mutsuzdur. Aşksız, şiirsiz bir evlilikten sıkılmıştır. O akşam, gece yarısına dek, Turgay Gönenç’le içerler. Mutsuzluktan söz etmeden şiiri meze yaparlar. Sanatsevenler Derneği’nin son müşterileri olarak dışarı çıkarlar. Turgut Uyar’ın gözleri, her zamankinden daha bir kısıktır. “*Senden kalabilir miyim bu gece, birkaç gündür eve uğramıyorum.*” der. Turgay Gönenç “*Elbette...*” derken ellerinin çok üşüdüğünü fark eder. Hayatında ilk kez, sadece ellerini üşümüştür.

Kendi şiirlerini başkalarının sesinden dinlemeyi çok sever. Turgay Gönenç de bu seslerdendir. Az önce de içinde “*Çok üşürdük hep üşürdük üşümekti bütün yaşadığımız / Bir Kalır uzun kitaplarda anısı çok üşüdüğümüzün*” dizelerinin geçtiği şiiri okumuştur.

Turgay Gönenç’in evine giderler. Turgut Uyar, uykusuzdur. Hemen yatmak ister. Turgay Gönenç, gece boyunca hiç uyumaz. Misafirin yorganını düzeltir. Kendi odasını konuğuna verir. Salonun kapısını hiç kapatmaz. Koltukta beklerken uyuyaklamıştır. Saat 04.30’da Turgut Uyar yatağında yoktur. Yatağını düzeltip sessizce gitmiştir. Işıkları açar. Masanın üzerinde, Posof

işı, askerlik günlerinden kalma, bir çift keçi yününden örölmüş eldiven bırakmıştır. Yanında da küçük bir not vardır: “Bunlar sana...”

Genç arkadaşının ilk kez ve yalnızca ellerinin üşüdüğünü nasıl da anlamıştır.

Fethi Naci, askerliğini Ankara’da yaparken Turgut Uyar’la tanışır. Fethi Naci, her pazar günü Turgut Uyar’ın evine gider, gitmek zorunda kalır. Çünkü, Ataç Sokağı’nda kiraladığı tek odalı evin banyosu yoktur.

Turgut Uyar, mutfakta keyiflidir. Üstelik çok güzel yemek yapar. Özellikle patlıcan salatası ünlüdür. Fethi Naci de aralıksız küçük bir hasır iskemleye oturur, onu seyrederek. Dostlukları başlayalı bir yıl olmasına karşın, sadece konuşmak için konuşmazlar. Turgut Uyar votkasını, Fethi Naci rakısını yudumlar. Turgut Uyar’ın sesi oldukça güzeldir. Sıkça söylediği şarkılardan biri de ‘*Sen beni bir buseye ettin feda*’dır. Fethi Naci şarkıya eşlik etmek istese de beceremez. Çünkü, sesi buna izin vermez.

Dostlukları ilerledikçe, Turgut Uyar’ın şiirlerinin ilk okuru olur. Ancak, onun en çok sevdiği şiirini bir dergide okur okumaz şiirin ilk üç dizesini belleğine kazır.

“Ey bilene bilene tükenen bıçak / Bir şeyler yap / Eskimeden gökyüzünün kutlu maviliği”

Fethi Naci, eş dost arasında ne zaman o üç dizeyi okusa, Turgut Uyar hafifçe gülümseyerek dinler, bir şeyler söyleyecek olur, ama bir şey söylemez. Sonunda, bir yaz günü, bilene bilene tükenmiş bir bıçak verir arkadaşına. Turgut Uyar’ın elinden tah-

ta oymacılığı da gelir. Bıçağın sapına güzel bir biçim verdikten sonra, bu üç dizeyi bıçağın sapına kazır.

Bilene bilene tükenen bıçağı, yolunun üstündeki bir kasapta görmüş, çok sevmiş, günlerce, aylarca bu bıçağı izlemiş, bıçağın bilene bilene tükenişini görmüş ve tükenişin şiirini yazmıştır. Arkadaşının, bu üç dizeyi çok sevdiğini görünce, kasaba gitmiş, yavaş yavaş kullanılmaz gelen bıçağı alabilmek için epeyce dil dökmüştür.

Fethi Naci, ne zaman gökyüzüne baksa, aklına o bıçak gelir ve o kutlu maviliğin epeyce eskidiğini görür.

Okurken

Edebiyata duyduğu ilginin bir başlangıç tarihini hatırlayamaz. Çocukluğunda *Arzu ile Kamber'i*, *Âşık Garip'i*, *Kerem ile Aslı'yı* okumuştur. Bu tür kitapları okurken müthiş bir heyecan duyduğunu söyler. Tarifi imkânsız bir haz duyar. '*Aldı Kerem, aldı Aslı, aldı Kurukafa...*' Biraz da onların macerasına karışıyor-muş gibi okur o kitapları.

Kurgusal metin okumayı, özellikle roman okumayı pek sevmez. Elindeki romanı da bir felsefe, düşünce metni gibi okur.

Yabancı dil bilmeyen Turgut Uyar'ın iyi derecede Osmanlıcası vardır.

Eski şairlere ders çalışır gibi çalışır.

Okuduğu bir kitabın yarısı kadar not tutar. *Bir Şiirden* kitabında kullanır bu notları.

Kitap okumaya özen gösterir. Çok okuyan bir insandır. Ama kitapları çok ciddi bir biçimde seçtiği zaman *-ki her zaman çok ciddi bir biçimde seçmeyebilirdi de-* şiir ya da bilimsel bir kitap ya da teknoloji üzerine bir kitap olmasını tercih eder. Bir de her kitabın bir künyesini tutar ve onun içine kendi fikirlerini, hangi sayfada neye karşı olduğunu ya da neyi beğendiğini, dikkatini çeken şeyleri not eder, kitabı kirletmemek için. Gayet titizdir kitaplarına karşı. *Bir Şiirden* kitabı için aldığı notlar inanılmazdır. Bütün o kitapları okur ve onların yanlarına, uzun ince kartonlara yazar düşüncelerini, yorumlarını. İstedikçe zaman, şiir üzerine çok kolay yazabilir.

Şiir ve hayat adına, çıkış kapısı göstermese de sefil durumlara açıklık getirir, gramer kazandırır.

Yazarken

Daha ilkokulda, ölçüden, uyaktan, rediften haberi olmadığı çağlarda manzumeler yazar. Sonra, ortaokul ve lise devresinde boyuna sürdürür bunu. Günde üç beş şiir, haftada, on beş günde bir roman yazar. Bazen bir romanı bitirmeden sıkılır, öbürüne başlar. Sonra ikisini birden yazar. Bu yüzden o güzelim romanların çoğu yarım kalır. Roman yazarken de sıkılır. Şiire daha başka bir tutkunluğu, sâdıklığı, saygısı vardır.

Hiçbir zaman çalışkan bir öğrenci olmaz. Ancak, sınıfta kalmışlığı da yoktur. Çalışmayı, o kadar arzuladığı hâlde sıkılır, bir türlü çalışamaz. Derslerin ayrıntısız hepsi onu sıkar. Hiçbiri-

ni sevmez. Hele cebir, hele geometri, hele fizik...

Dışarıda bahar başlar. Çocukların gülüşe bağırsa oynadıkları duyulur. Sokaktan kızlar geçer, kadınlar geçer. 18-19 yaşlarındadır. Kuru fasulye, bulgur pilavı ve üzüm hoşafından ibaret tıkabasa bir öğle yemeğinin üzerine, üç bilinmeyenli bir denklemin çözümünü, Kirşef Kanunu'nu; dokuz nokta teoreminin ispatını kara tahtadan yarı uyur yarı uyanık takip eder.

Edebiyat dersini biraz sever. Fransızca'yı da... Fakat sene başında kitapları alır almaz edebiyat kitabını baştan sona bir okur. Doğal olarak artık dersin onun için hiçbir çekiciliği, büyüsü kalmaz. Hocaları kitapta yazılı olandan başka bir şey anlatmazlar.

Bir arkadaşıyla Zola'yı okurlar, hikâye yazarlar, Balzac'ı okur, imrenir yine yazarlar. Günler aralarında kurdukları tek taraflı dünya içinde geçer. Bir gün yazacakları kitaplar karşısında Flaubert'in yahut Stendhal'in bile zavallı kalacağını düşünüyüp bile görürler.

Akşam karavanasından sonra, yemekhanenin duvarına yaslanarak içilen sigaralar güzel günlere üflenir.

Okuldan kalma bir alışkanlık olmalıdır... Şiir yazacağı zaman, bir kabahat işlemiş gibi, hemen daracak vakitleri, suç işlemişçesine çabucak davranır.

Kendisine dört şeyin şiir yazdığını söyler:

"Sevilmediğimi sandığım ya da sebepsiz olarak bu duyguya kapıldığım zaman, bir. Kendimi herhangi bir sebeple kesik bulduğum zaman, iki. Şiirin ciddiyetine inanılmadığını sandığım zaman, üç. En doğrusu, iyi şiir yazmayacağımı fark ettiğim zaman, dört."

14

Susarken

O, uzun süren susma dönemlerinden korkmayan, hele şiirin ayağa düştüğü dönemlerde susmayı, köşesine çekilip yeni bir şiirin nasıl yaratılması gerektiğini düşünen, okurunca verimli sayılmamayı bile önemsemeyen bir şiir yazıcısıdır.

Git gide imgelerden çok kavramlara yer verir. Not almak-tan, tarih düşmekten daha büyük tat duymaya başlar.

Turgut Uyar'a göre, *Dünyanın En Güzel Arabistanı*, şiirsel bir notlar dizisi, onu izleyen *Tütünler Islak* bir şiirler kitabıdır. Aynı şekilde, *Her Pazartesi*, yine şiirsel bir notlar dizisi, *Divan* bir şiirler kitabıdır. Bu durum, *Toplandılar* ile *Kayayı Delen İncir* arasında da geçerlidir.

15

Zar

Edebiyatta zar çok atılır da kimi zaman tutar kimi zaman tutmaz. Çok soyut da kalsa o dikişi tutturan zamandır. Çağdaşı birçok şair gibi hece ölçüsüyle şiire giren Turgut Uyar'ın ilk şiiri 'Yad', *Yedigün* dergisinde Haziran 1947 sayısında yayımlanır. Ölümüne kadar tam 38 yıl sürdüreceği şiir yolculuğunun ilk adımıdır bu. Tam bu noktada bir şeyin altını çizmek gerekir. 14'lü hece ölçüsü ve çapraz uyak düzeni ile yazdığı ilk şiirinde:

'Ufacık korumuzda dolaşırdım korkuyla / Ve Allah'ı arardım serçe yuvalarında' diyen bir şair, kumaşını ortaya koymuş demektir.

Nurullah Ataç, Avni Dökmeci'nin Ankara'da çıkarmakta olduğu *Kaynak* dergisinin bir yarışmasında keşfetmiştir Turgut Uyar'ı. 1949'da *Kaynak*, bir yarışma açar. Jüri; Ataç, Dıranas ve Kenan Akyüz'den oluşmaktadır. Ataç, 'Türkiyem'in önsözüne de yazdığı gibi, Uyar'ın 'Arz-ı Hal' şiirine birincilik vermek ister. Ama kendi deyişiyle 'yargıcılar kurulundaki' diğer üyeleri razı edemez.

Ataç, "*Bilmem yanılıyor muyum T. Uyar'ı iyi şair saymakla? Hiç sanmıyorum. Ne olursa olsun, onun için atıyorum zarımı.*" der.

Türkiyem kitabını Nurullah Ataç'a imzalarken şunları yazar. "*Zarınızı attınız. Eğer zar tutmasını bilmiyordusanız, boşuna düşüş falan beklemeyiniz. En derin minnet ve saygılarımla... Terme, 22 Ağustos 1952*

İlk kitabı, Posof'tayken yayımlanır: *Arz-ı Hal*. Daha doğrusu *Arz-ı Hal* ve *Akşam Üzeri Türküsü*, 40 kuruş. Çetin Tezcan'la birlikte. *Akşam Üzeri Türküsü*, Çetin Tezcan'a ait bölümüdür kitabın.

16

‘Bahisleri Yükseltmek’

Tomris Uyar, onun eskiden çok iyi bir kumarbaz olduğunu söyler ve şiiriyle bu özelliği arasında bir ilişki kurmaya çalışır:

“Ben gerçi oynadığını görmedim, ama hem kendi söylediğinden hem dostlarının söylediklerinden biliyorum. Herhalde Anadolu’da subaylığı sırasında, yapacak başka bir şey, gidecek başka bir yer olmadığı için son derece iyi kumar oynadığını; daha çok tabii poker oynadığını söylerdi. Şiirinde birtakım ‘kumar öğeleri’ diyebileceğim öğeler bulunması belki bu yüzdendir. Şiirini yazmaya çok kesin ön yargılarla başlamazdı. Biraz da nereye doğru gideceğini tam bil-

meden başlardı ve başarılı olursa devam ederdi. Başarılı olmazsa kaldırıp atabilirdi. Öyle bir ilk adım atma cesareti, bir kumarbaz cesareti -şiirde- vardı.”

Orhan Koçak da Turgut Uyar üzerine yazdığı kitabın üst başlığını ‘Bahisleri Yükseltmek’ olarak koyar. Hastalığından önce, Edip Cansever’le Bebek Oteli’nin barına ya da Bebek’teki Şadırvan meyhane barına giderler. Şiir heveslisi gençler de onları görmek için bu mekânların müdavimi olurlar. Onlar görmek, yazdıklarını göstermek için. Onlardan birisi de Orhan Koçaktır.

Kanayan

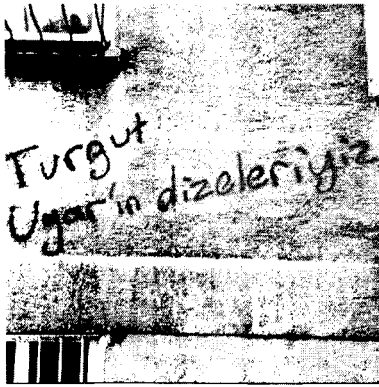
Hep ‘kanayan’ bir yerler vardır içinde. İçinde *‘çok beklemiş, çok eski bir yer kanar.’* Bu yara, ‘Muş –Tatvan yolun’da da kanamaya devam eder:

*“Muş - Tatvan yolunda güllere ve devlete inanırsan
eşkıyalar kanar kötü donatımlı askerler kanar”*

1968’de, Yokuş Yol’a adlı şiirinde, savcıların gözünden kaçan ‘Kürdistan’ sözcüğünü kullanır. O dönemde ‘Kürdistan’ sözcüğü hiçbir şiirde yoktur. 1970 sonrası, Ece Ayhan’ın şiirinde

geçer bu sözcük.

Malatyalı Abdo'ya söylediği “*Ben de bu dünyaya geldim gel-
leli / Ölmezsem öldürmezsem / Kim benim benim farkıma varır*”
dizeleri, Türkiye'nin yıllar sonrasını göstermesi açısından da il-
ginçtir. İkinci Yeni şiiri için ‘Bunlar küçük burjuva şiiri yazıyor.’
diyenlere yanıt vermeye tenezzül etmeyecek kadar kendi şiirini
yazar.

18

'Sloganlar Yakışıklı Olsun'

Zihinsel bir enerji içermeyen solgan edebiyatından rahatsızlık duyar ve 'Sloganlar yakışıklı olsun!' der.

Murat Belge, Turgut Uyar'la ilgili şu anekdotu aktarır:

Mehmet Sönmez, benim İşçi Partisi'nden arkadaşımı ve 12 Mart'tan sonar, THKP-C'de ilişki içinde olduğum kişi oydu. Mehmet'le konuşuyorduk; örgüttü, hücreydi, yerlatı direnişiydi falan... *'Bunun mesela bir şiiri olsa elden ele dolaştırsak...'* dedik. Ben, Turgut'la randevulaştım ve ona bunu söyleyecek oldum. *'Örgüt nerede?'* diye yapıştı yakama. Ben de *'Madem gizli bir iş yapıyorum, bunu ona söyleyemem!'* diye düşündüm. Ben ko-

nuşmayınca, Turgut fena halde sinirlendi. 'Örgütü benden nasıl gizlersin!' diye. Bir ara gitti, tabancasıyla geldi. 'Bu, benim beylik tabancamdır' dedi. 'Banka falan soyacaksınız, ne idüğü belirsiz adamlarla bunu yapacağınza benimle yapın. Nasılsa kimse benden şüphelenmez.'

Borges'ten bir alıntı yaparak konuşur: "Ben bir anti Peroncu olarak ülkemde çok takibata uğradım, çok acı çektim, sırasında peşimden polis eksik olmadı, işimi kaybettim ama hiçbir zaman bunu şiirlerime yansıtmadım. Çünkü dürüst bir vatandaş olmak başka bir şeydir, şiir yazmak, öykü yazmak başka bir şeydir. Yani bu ikisi birbirine karıştırılmamalıdır."

Turgut Uyar'ın eylem adamı olarak yapacağı şeyler vardır. Şair olarak, inandığı dünya görüşünü yaygınlaştırmak uğruna şiirini değiştirmez. O ayrı bir yerde durur, şiirde yapmak istediği şey çok önemlidir onun için. Slogan şiirden nefret eder. Belki de Türkiye'de İkinci Yeni şairlerinin birçoğunun yazdığı şiirin anlaşılmamasının nedeni, daha önceki kuşakların ve daha sonraki kuşakların ne yazık ki, ille slogancı ve çok kolay anlaşılır birtakım varsayımlardan yola çıkarak şiir yazmaları ve dilde yenilik yapmaya çalışmamalarıdır. Onlar bunun cezasını çekmişlerdir. Onların şiiri bu yüzden politik görülmemiştir. Bu, büyük bir hatadır. Dikkatli okunduğunda, politik bir şiirin nasıl yazılabileceğinin iyi örneğidir çoğu şiiri.

'Militan bir solcu, bir gerilla...' Böyle bir hareketin içinde olmak ister.

Muhelif yapıda doğmuş insanlardan biridir, birçok sanatçı gibi. Yani ileride herhangi bir şekilde iktidarı ele geçirecek zorba bir güç için; yani şimdilik uzak bile olsa ileride iktidara geçme-

si olası bir güç için savaşmak istemez. Daha çok, bir düşünce için savaşmak ister. Bu düşünce de en azından 'sömürüye engel olmak' gibi bir kaba hatlarıyla 'insanın mutluluğuna engel olacak her şeyle savaşmak' anlamına gelebilir. Şiirinde nihilist bir yan vardır. O yüzden belki dünya görüşünü solda belirli bir yere oturtamaz; ama, en yakınında yine de komünizmi görür.

Haziran 2013'teki Gezi Parkı Direnişi'nde Turgut Uyar'ın dizeleri dillerde, pankartlarda, duvarlarda, duraklarda birer slogan olarak yer alır. 'Mustafa Kemal'in askerleriyiz!' sesleri arasında pek duyulmasa da 'Turgut Uyar'ın dizeleriyiz.' yargısı, şiiri ve İkinci Yeni'yi çok seven bazı çocuklar için yürünülen yolları mümkün kılan bir ses olarak özel bir değer kazanır.

1990 Kuşağı, şairlerden Turgut Uyar'ı, yazarlardan Oğuz Atay'ı çok sever. Çünkü, her ikisinin de hem fotoğrafları hem kitapları oldukça yakışıklıdır. Her ikisinde de insanca ve artistçe bir bakış vardır. Her ikisi de yaşadıkları dönemlerde yeterince anlaşılmamış, yeterince okunmamıştır. 1990 Kuşağı, Gezi Parkı Direnişi'nde birçok şeyin yanı sıra 'vefa kuşağı' olduğunu da kanıtlar.

‘Bütün Mümkünlerin Kıyısında’

İlk evliliği ailesinin isteğiyle olur. Annesi, komşu iki kızdan birini ağabeyine, birini Turgut’a ister. Yezdan Hanım’la evlendiklerinde 18 yaşındadır. 19 yaşındayken baba olur.

Aşksız bir evlilikte, ‘acının tarihini, coğrafyasını’ çok erken tanır.

İçinde şiiri kalmayan ilk evliliğini mahkeme kararıyla da bitirir.

İlk eşinden olma üç çocuğunu; Posof, Terme, ve Ankara’da büyütür.

Turgut Uyar, Yezdan Hanım’dan ayrıldıktan sonra, çocuk-

larıyla pek görüşmez. Kızlarının düğün fotoğraflarında, siyah beyaz bir görüntü olarak kalır.

Genç dansör ile kendisi gibi dansçı olan Semiramis Uyar, Ankara Sanatseverler Kulübü'nde dünvaevine girdi. Fotoğrafta, soldan sağa, Turgut Uyar, Semiramis Uyar, damadın annesi Mamandi, Sait Sökmen ve gelinin annesi Yazdan Şener

Turgut Uyar, kızı Şeyda'nın düğününde. Soldan sağa, Turgut Uyar, oğlu Tunga Uyar, eski eşi Yazdan Şener, kızı Şeyda (Uyar) Dikmen, damadı Türker Dikmen.

Dönemin bütün babaları gibi, uzak, soğuk, katı bir görüntü sergilese de bu görüntü yerini zaman zaman, yakın, sıcak, ince bir babaya bırakır.

Çocukları Tunga, Semiramis ve Şeyda babalarına hep 'siz' diye hitap ederler. Kuralları olan bir babadır.

Sofraya birlikte oturulur sofradan birlikte kalkılır. Sabahları, çocuklarının uykusu bir an önce açılsın, yumurtalarını iştahla yesinler diye, yumurtaların üstüne resimler yapar. En beklenmedik anda, çocuklarını güldüren espriler yapar.

Çocuklar büyüdülerinde, Zeydan Hanım'a, "Çocuklara,

çocuk muamelesi yapma! Onlar, artık bizim eski ahbablarımız!” der.

Dört çocuğundan sadece Bekir Tunga Uyar, edebiyata olmasa da sanat dünyasına yakın durur. Reklam sektöründe başarılı işler yapar. Barış Manço ve Osman Sınav gibi isimlerle çalışır. Reklam çevresinde tanıştığı Sıla Bektaş ile 1976’da evlenir, evliliğin ilk yıllarında çok mutlu bir yaşam sürerler, 1978’de kızları Turna dünyaya gelir. Bir süre sonra anlaşılmadıkları için boşanırlar ve kızları Turna’nın velayetinin boşandığı eşinde kalır. Uyar, Amerika’da yaşayan kızını yaklaşık 23 yıldır göremez.

Bekir Tunga, uzun süre annesiyle yaşar. 1999’da deprem sonrası sessizliği yaşayan Gölcük’e yerleşir. Kimse onları, Turgut Uyar’ın eşi ve oğlu olarak bilmez. Zaten, büyük çoğunluk, Turgut Uyar’dan da haberdar değillerdir. Annesi Yezdan Şener 2007’de vefat edince, iyice yalnızlaşır. Gölcük’teki kira evinden ayrılarak Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Barınma Merkezi’nde kalmaya başlar. Acıyı bile magazinleştiren basın, 60 yaşındaki -2011- Bekir Tunga Uyar’dan bir çaresizlik devşirmeye çalışır.

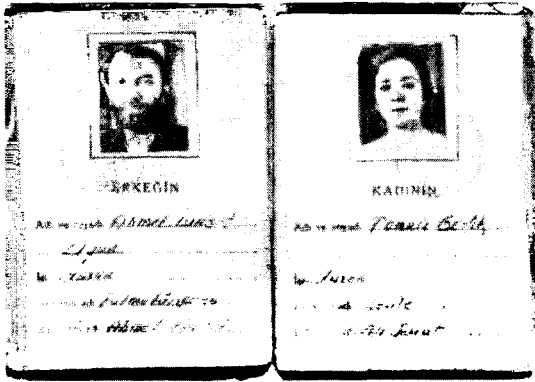

Tomris Uyar'la evliliğinden olma çocuğuna Hayri Turgut adını verirler. 'Küçük Turgut Uyar'ın adı, sanat-edebiyat çevresinde fazla duyulmaz. Daha çok Şahin Kaygun'un çektiği, babasının ve annesinin fotoğraflarını paylaşma inceliği göstermekle yetinir.

Kızları Semiramis ve Şeyda'yla ilgili *-düğün fotoğrafları hariç-* herhangi bir haber, ayrıntı basına yansımaz.

Turgut Hayri Uyar –Turgut Uyar

20

Tomris Uyar

Ülkü Tamer, Cemal Süreya, Turgut Uyar; Tomris Uyar'ın hayat arkadaşlarıdır. Aşkları, hep 'İkinci Yeni'dendir. Ülkü Tamer ve Turgut Uyar eşi; Cemal Süreya sevgilisi olur Tomris Uyar'ın.

Turgut Uyar gibi dünyaya kapalı bir insanı, ancak Tomris Uyar'la tanımak mümkündür. Turgut Uyar'la Ankara'da, 1961 kışında düzenlenen bir şiir gecesinde tanışırlar. Daha doğrusu Tomris Uyar onu tanır. Bir gece sonra Sanatseverler Kulübü'nde kalabalık bir masanın iki ayrı ucuna düştüklerinde, Turgut Uyar'ı çaktırmadan inceleme olanağı bulur. Güzel insanların illa da zekâdan ve duyarlılıktan yana fukara olacağı görüşünü asla

benimsemediği için ona önyargısız yaklaşabilir.

Perdede bir an görünseler bile belleklerde yer eden sinema yüzleri gibi anlık çekicilikten serpilene kalıcı bir karizması vardır Tomris Uyar'a göre. Bozulmamış bir çocuksulukla bir olgunluğu iç içe götürebilen bir kişilik sezer onda. Üstelik belli aralarla değil aynı anda. Kişi yaşlandıkça, yüzü yılların ve deneyimlerin çizgilerini yansıttıkça daha da güzelleşebilir, daha da yakışıklı olabilir, ama Turgut Uyar'ın yakışıklılığı doğuştandır.

Tanıştıklarında Tomris Uyar, Ülkü Tamer'le yeni evlenmiştir. Turgut Uyar da uzun süredir evlidir. Birgün birlikte olacakları ikisinin de aklının ucundan geçmez. Ayrıca aralarında önemli bir yapı farkı vardır. Tomris Uyar, sıırıslıkam âşık olduğu zaman bile çevresindeki güzelliikleri kaçırmamaya yatkındır. *'Bir önceki sevgiliden devralınan inceliklerin'* sonraki sevgililikleri kalkındırıldığına inanır. Oysa Turgut Uyar'ın monogam gözü, yanındaki sevgiliden başka kimseyi görmez, hiçbir üçüncü öğenin yer almadığı *'iki kişilik bir dünya'* özler. Geçmişin bütünüyle silindiğı, geleceğın güvenceli olduğu sürekli bir şimdiki zaman peşindedir. Evliliklerindeki en büyük sürtüşme bu zıtlıktan doğacaktır sonraları. Turgut Uyar, onu her an elinden kaçıracakmış gibi gereksiz bir kaygıyla yıpranacak, o da hiçbir rekabetin söz konusu olmadığı bir alanda, boyuna birinci seçilmekten yorulacaktır.

Turgut Uyar, 1966'da eşinden boşanıp İstanbul'a geldiğinde Tomris Uyar da *-yine benzer nedenlerle-* kayalara toslamış bir ilişkinin sonuna varmıştır. Daha önce Turgut Uyar kadar âşık olduğu iki sevgiliyle birlikteliklerinden ders alması gerektiğini düşünmektedir. Genç kızlığında verdiği asla evlenmeme kararı, üç kez bozulur. Üstelik edebiyatçı ya da sanatçı çiftlerin fırtınasız,

mutlu bir yaşam sürdürdüklerine, uslu uslu geçinip gittiklerine ilişkin bir tek örnek yokken dünyada. Gerçi dünya görüşleri, edebiyata bakışları birbirini tutan insanların bir arada yaşamaları ona çekici gelir. Ancak, gerçek yaşam, düşünülen yaşama pek uymaz. Tanıştığında, onun kişiliğinin de şiirine benzediğini, zor olduğunu düşünmüştür.

Tomris Uyar'ın Turgut Uyar ile evlenmelerine yol açacak kadar yakınlaşmalarının nedeni şiirdir. 1966'da Tomris Uyar, Ülkü Tamer'in ardından Cemal Süreya'dan da ayrılmak üzeredir. Turgut Uyar da eşinden ayrılıp İstanbul'a gelmiştir çocuklarıyla. İstanbul'da tanışırlar. Asıl tanışmaları budur. Mektuplaşmaya başlarlar. Bu mektuplar önce sadece şiir üzerinedir.

Bir kadınla bir erkeğin şiir üzerine mektuplaşmalarında aşk kaçınılmazdır.

Turgut Uyar'ın şiire, yedi yıl aradan sonra yeniden dönüşünde bu mektupların önemli bir payı vardır.

Tomris Uyar için aşkı en güzel anlatan dizelerden birini yazar:

'bir bozuk saattir yüreğim hep sende durur.'

Turgut uyar için sadakat, bağlılık çok önemli kavramlardır. Sadakat, cesareten daha önemli bir kavramdır.

Emekli olup İstanbul'a geldiğinde yeniden iş arar. Emekli maaşı, geçimine ve ödediği nafakaya yetmez. İş arar, fakat bulamaz. Bir ara takvim hazırlamak gibi, yapısına uzak bir iş verirler. Verilen işi yapar. Fakat ne yazık ki, ona iş vermek çok güç gelir insanlara. 'Şimdi Turgut Uyar'a bu teklif edilmez!' diye bir alışkanlık vardır. O yüzden de doğal olarak iş bulamaz pek, yani

GOMRİS

senin için alışılmış şeyler söyleyemem sana yaraşmaz
kış gecesi amcamızdır bahar yakından kardeşimiz
alır başımı ersincan'a giderim seni düşünmek için
dörtlükleri bozarım çünkü dağlar ne güne duruyor
kıyıları ve eskimeyen herşey seni anlatmak için

bir bozuk saatdir yüreğim hep sende durur
ne var ki islanılır gider coşkunluğum durmadan
durmadan

226 ~~çok~~ biraz daha benden deniz her zaman senden
hiç-bir dileğimiz yok simdilik tarihten coğrafyadan

kimselere benzemesin isterim seni övdüğüm
seni övdüğüm zaman
evet bir gününe yolunu başına ~~deniz~~ kırıltıya
seni övdüğüm zaman

TURGUT UYAR

aradığı işi bulamaz. Belki de içkiye sığınmasında ve kabuğuna çekilmesinde bunun önemli bir rolü vardır.

Büyükdere'deki Tomris Hanım'ın pek de lüsk olmayan bir katına taşınırlar. Eskiden bütün apartman Tomris Hanımlarındır; ama sata sata o kat kalmıştır. Güzel bir yerdir, denize çok yakındır. Orayı çok sever. Tarabya'da kalırlar, orası çok lüks sayılır. Gerçi çok zordur onlar için, çünkü ahşap bir yalı, alışveşi falan çok zordur. Denizi pek deniz sevmez. Orada da çok az kalırlar. Sonra Etiler'de kaldıkları ev çok güzeldir. En son, Gezi Parkı'na açılan Taksim Lamartin Caddesi'ndeki evde yaşarlar.

21

Sevdikleri ve Dostları

Çift cepli gömlek...

Che, çift cepli gömlek giydiği fotoğraflarıyla, dünyanın her tarafında bir ikon hâline gelmiştir.

Ucu sivri kurşunkalem...

Bütün notlarını ucu sivri kurşunkalemle yazar.

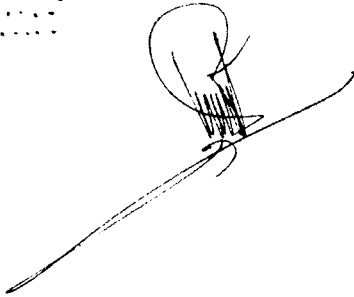
Siyah mürekkep...

El yazısı çok güzeldir; mektuplarını, mektuplarına eklediği şiirlerini daktiloyla yazmayı dostlarına saygısızlık olarak görür.

KAR ALTINDA, EVDE

güzel yorgan iğnesi
güzel karanfil sapı
güzel geçmiş bir vakit
güzel öğle sonrası
toplanıp bir odanın
en güzel geçmişine
dünyaya ısıtalım.

.....

Vokta...

Votka, törensiz, sıkıntısız içilen bir içkidir.

Fenerbahçe 'ki meşalesiz yılların maçlarında gol sonrası gazete yakar.'

Lorca'nın ve Cahit Külebi'nin bütün şiirleri...

Her ikisi de dizelerinde bir halk rüzgârını sonuna dek estirir.

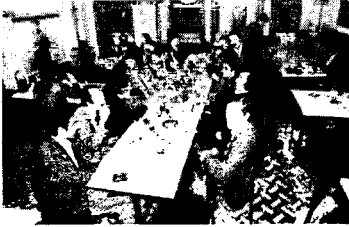
Bafra sigarası...

Samsun günlerinden kalan önemli bir hatıradır. Karadeniz kokulu bir 'içdeniz hüznü'dür.

Ölmeme günlerini...

Her yıl, baharın ilk günlerinde dostlarıyla toplandıkları büyük masada eksilmeyen sandalyeler için çok sevinir.

Ankara'da en yakın dostu Bilge Karasu; İstanbul'da Edip Cansever'dir. Bilge Karasu hariç, şiir ve sanat konusunda hiç kimseyi dinlemez. Birbirine çarpa çarpa büyüyen şiirleriyle tek başına yürümeyi seçer.

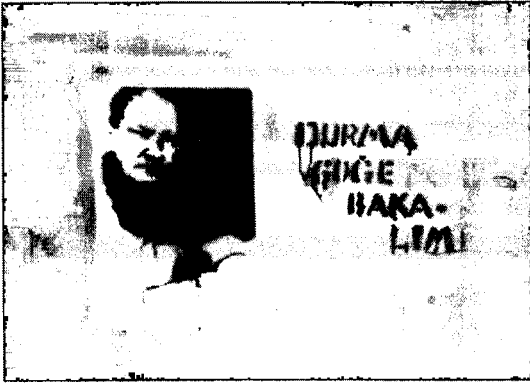
26 Mart 1981

Bir Günlük

Turgut Uyar, *Şiir Günlüğü* de tutar. Çok dağınık tuttuğu notlardır bunlar. Ekim 1964'te başlar günlüğe. Ağustos 1983'e kadar yalnızca 20 gün, *Şiir Günlüğü*'ne yazar. İlk günlerde şiire dair düşüncelerini anlatır, ilerleyen tarihlerde ise, yalnızlığını, çevresinde olup bitenleri tartışır. Soluduğu hayatı sorgulamayı sever.

“Çevremdeki herkes mutsuz. Kendi çevremdeki ben de dahil. Çözmeye çalışıyorum, alışılmadık çelişkiler çıkıyor ortaya. Çok özel nedenlerden bir dostuma 'bir cehennem yaşıyorum bugünlerde' dedim. 'Ben de' diye yanıt verdi. Çok düşündüm

onun 'cehennem'ini. Sonra birden düşündüm: 'Ben neden bir cehennem yaşıyor olayım?' Bir de kendi yaşadığımı sandığımı 'cehennem'i başkalarına iletmenin tanımsız ve gereksiz hatta umarsız ve onur kırıcı bir çeşit savunmaya geçmenin ne anlamı var? Kendi 'cehennem'leri içinde bulunanlar, size, sizinkini söyletmekten garip bir avuntu duyuyorlar. Siz konunuza ne kadar uzak durmaya çalışırsanız çalışın, sözü oraya getirmekte büyük ustalık gösteriyorlar. Sizinkinin belki biraz daha büyük biraz daha yakıcı olması sanki bir ölçüde su serpiyor yüreklerine. Onur kırıcı olması bundan.”

23

Bir Durak

Bir boşvermişliği, bir yükten, bir mecburiyetten kurtulmuşluğu ele veren *Göge Bakma Durağı*'ndaki durak, Boyacıköy Durağı mıdır? Murathan Mungan'ın Boyacıköy'de *Kanlı Bir Aşk Cinayeti* adlı öyküsü, ne kadar *Göge Bakma Durağı* kokar? İstanbul'da *Göge Bakma Durağı* adında kaç mekân açılır? Bilinmez. Boğazın seyrelmiş saatlerinde, kuşluk vaktiyle ikindi arasında, yani dünyanın tenhalaştığı saatlerde, -*Turgut Uyar saatlerinde*- o Boyacıköy Durağı'nda pek kimse olmasa da Haziran 2013'te durakları boş bırakmayan birileri vardır.

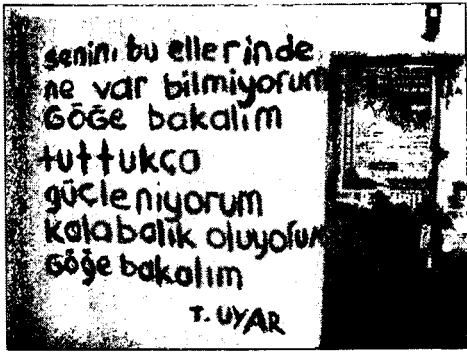
Sıddık Akbayır, Boyacıköy Durağı'nda Göğe Bakarken... 2013

Bir İmza

Turgut Uyar, yani ölümünden bir yıl önce, bütün şiirlerini bir kitapta toplar.

Can Yayınları, şair için Şubat 1983'te bir imza günü düzenler. Büyük Saat'in imza gününe toplam dokuz kişi katılır. Bir köşede oturup gelmeyen okurlarına bakar. Yayıncısı Erdal Öz, votka limon içen Turgut Uyar'ın çok sıkıldığını, üzüldüğünü fark eder. Kitabevindeki iki elemanını, şiir okuru gibi Turgut Uyar'ın masasına gönderir. İlk iki imzadan sonra, iki saat içerisinde yedi okur daha gelir. Zaten, 1000-1200 kişidir okuru. Bunu, kitaplarının satışından bilir. Geniş okur kitlesi, ölümün-

den sonra oluşur. *Büyük Saat*, otuz yıl sonra, YKY'nin en çok satılan şiir kitapları arasına girer. Haziran 2013'ten sonra, Büyük Saat üst üste üç baskı yapar.

25

Bir Oyun

Kendisiyle ilgili hiçbir şey biriktirmez. Arşivi yoktur. Öldüğünde elyazısıyla tek şiiri kalsın istemez arkasından. Kitaplarındakilerin dışında şiir bırakmak istemez.

Ölümünden sonra, eşi Tomris Uyar, çift daktilo sayfasına yazmadığı, yani kopyası olmayan şiirlerin hepsini atar. Beğendiklerini bile atar. Çünkü, onu çok da ilgilendirmez. Çift kopya görürse atmayabilir. Düşünür. Çünkü o bir yere verilmek üzere yazılmıştır. Öyle de pek bir şey çıkmaz! Kendisi için yazdığı birkaç şiiri, kimseyle paylaşmak istemez.

Veysel Karani adlı yönetmenini bekleyen bir oyunu vardır. Bu oyun için '45 sayfalık bir şiir' derler. 'Yazgım şiirmiştir.' demekle yetinir.

Şiir ve Müzik

Müziğe ilk yakınlığı alaturkayla değildir. Oysa babası ud, ölen büyük ablası keman, küçük ablası her türlü telli sazı çalar. Müzikle ilk yakınlaşması, Necip Celâl Antel'in tangolarıyla başlamıştır.

Necip Celâl'in tangoları, çocukluk zamanlarında açıklama gereksinimi duymadığı, yaşlılığında ya artık açıklayamayacağı garip bir duygululuk verir. Bir uzaklık duygusu belki de... Uzaklarda bir yerlerde, başka bir şeylerin var olduğunu hatırlamak gibi bir şeydir.

Sonra Rumeli, Harput türküleri ve ardından alaturka...

Radyoyu ilk kez, ev sahipleri Hacı Bey'lerde dinlemiştir. Kendi radyoları yoktur. Şaşkınlığı sonsuzdu, inanmamıştır. Bir hile var gibi gelmiştir ona. Günlerce kafa yormuştur. Teknolojiye olan amatör merakı, belki de o günlerden kalmadır.

Büyük bir şiir geleneğinin olduğu bir ülkede bu kadar kötü şarkı sözü yazılmasını tuhaf bulur.

‘Büyük Şiir’le şarkı sözünü birbirinden ayırır. Uyuşabilecek bir besteci için şarkı sözleri yazmayı düşünür.

Bir Ruhi Su, bir Zülfü Livaneli kadar, Bob Dylan’ı, Santana’yı, Bee Gees’i kavramak ister.

Klasik müziği sevmez. Tomris Uyar, zaman zaman, onu Peter Gabriel, John Lennon, Leoard Cohen dinlemesi için sıkıştırır, sonra da çaresiz kalır.

Babasından kalma bir Enver Demirbağ kasetini zaman zaman dinler, efkârlanır. ‘Ölüm, bir hatıra gibidir insanda.’ O hatırayı da en çok bir bağlamanın telerinde bulur.

Dersim sürgünü Cemal Süreya ile baş başa kaldıklarında, özellikle de içki masasında, hep aynı türüküyü mırıldanırlar: ‘Akşam olur karanlığa kalırsın...’

Sezen Aksu’nun *Adı Bende Saklı* albümünde yar alan *Denge* adlı parça Turgut Uyar’ın ‘*Tel Cambazının Tel Üstündeki Durumunu Anlatır Şiirdir*’.

Bir rock grubu, ‘Büyük Ev Ablukada’ şiirini, kendisine isim seçer.

Bir+Bir dergisi, ‘Büyük Ev Ablukada’ şiirini manifestosunda referans alır.

27

Bir Pişmanlık

Turgut Uyar, Tomris Uyar ve yakın dostlarından Can Kartoğlu, bir akşam Uyarların Taksim'deki evlerinde, derin bir sohbete koyulurlar. Can Kartoğlu, Turgut Uyar'a hayatının en büyük pişmanlığını sorar.

Gençliğinde, Ankara'da, kendisi gibi üç çocuğu olan evli bir kadına sıırıslıkam âşık olmuştur. Evli oluşundan, çocuklarının oluşundan kadına bir türlü açılammış, sevgisini bir türlü söyleyememiştir. Yaş alıp ömür geçtikten sonra karşılaşmışlardır.

'Sizi çok sevmiştim. Bir türlü söyleyememiştım. Çünkü, evliy-diniz, çocuklarınız vardı.' demiştir.

“Sonra gördüm ki... ” diye sürdürür konuşmasını, “Kadında paramparça bir görüntü... Cız eden bir yürek!.. ”

Kadının ağzından usulcacık şu sözcükler çıkmıştır: *“Keşke söyleseydiniz!”*

“Meğer, o da beni seviyormuş. Benim söylememi bekliyormuş!”

Hayatındaki en büyük pişmanlığı budur.

Gülüşürler, Turgut Uyar, Tomris Uyar ve Can Kartoğlu.
Herkes kendi pişmanlığına kilitlenir.

İhtiyarlık Suları

Lâle Müldür, Fatih Özgüven'den kendisini Turgut ve Tomris Uyar'la tanıştırmasını ister.

Fatih Özgüven, Müldür'ü Tomris Uyarlara götürdüğünde, Müldür, *'o olağanüstü adamla Turgut Uyar'la'* karşılaşır.

Çok iyi anlaşırlar. Lâle Müldür'e şunu söylemekten çekinmez: *"Eğer bu kadar yaş farkı olmuş olmasaydı, sizinle mutlaka evlenmiştim."*

İhtiyarlık sularına giren Turgut Uyar, artık daha cesur konuşur; birine sevgisini söylemenin bir vaat olmaktan çıkmaya başlamasıyla çok daha özgür davranır. Mahcup Müldür, en çok

da Tomris Uyar'ın kahrkahasına şaşırır.

Turgut Uyar, hemen şiir dosyasını ister Müldür'den.

1980'li yılların ortalarında, edebiyat dergileriyle, şiirle tanışan kuşak için Lâle Müldür; 'bilinmedik bir dilde Türkçe metinler' kuran, 'kayıp gezegenin barok prensesi' olarak bilinir.

Başlangıçta, neredeyse bir söylence şairidir. Henüz hiçbir kitabı yayımlanmamışken '*underground*' bir dönemi vardır. Şiirlerini bir arkadaşına bırakıp İngiltere'ye gitmiştir. Şiirleri, fotokopiyle elden ele dolaşır ilkin. İlk şiiri, 1980'de *Yeni İnsan* dergisinde yayımlanır. Dergilerde görünmeye başladığı 1980'li yıllarda bile, şiirlerini yeterince yayımladığı söylenemez.

Yayımlanan birkaç şiiri, büyük bir mozayığın zor tanımlanabilir parçaları olduğunu sezinletebilir yalnızca.

Bir anlam aradığı ve sürüklendiği boşluklarda, ayrıksılığın dayanılmaz ağırlığı içinde, anlatılmaz olandan sezdikleriyle kurar metinlerini. Söz, 'bir denizaltı konuşması gibi' kendini sürdürür.

Farsça 'şarap' anlamına gelen 'mül', her zaman başdöndürücü bir değişimi imler.

Bütün bunları, ilk fark eden isim Turgut Uyar'dır.

Lâle Müldür; 'Uzak Fırtına'lar içinde yaşar. Fırtına gibi bir hayatı vardır. Yakın çevresi, onu etrafında dönen tehlike zincirinden koparıp korumak ister. Onun hayatına bir kere girmiş, fırtınanın hafif bir esintisini tatmış olan herkes dünyaya bu kadar kural dışı bir bakışın sürekli tanığı olur. 12 yaşında 'Anne canım sıkılıyor!' cümlesiyle başlayan depresyon, yakasını yıllarca bırakmaz. 14 yaşında Robert Koleji'nin kütüphanesinde kendi kendine Turgut Uyar'ı, Ece Ayhan'ı keşfeden bir kız çocuğunun

hayatının ve şiirinin hiç de kolay olmayacağı baştan bellidir.

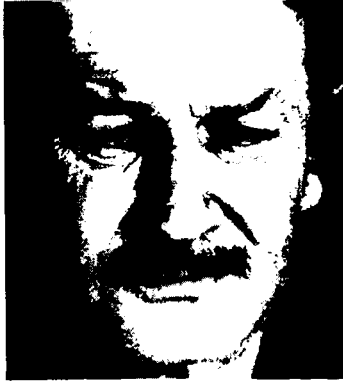
Devrimin bir ihtimal olduğu günlerde, Lâle Müldür de ODTÜ'de öğrencidir ve marksisttir. 'ODTÜ'de jandarma baskını olacak' denildiğinde tetikte beklenir. Lâle Müldür, korkusuz bir kızdır. Bir keresinde, jandarma çevirmiştir Müldür ve arkadaşlarını: *'Beş dakikaya kadar dağılmazsanız ateş etmeye başlayacağız!'* denildiğinde, Lâle Müldür, o sırada papatyalara bakmakla meşguldür. Aklında Turgut Uyar dizeleri vardır. *Papatya gibi, kuş yemi gibi yalnız* hisseder kendisini.

Kırıklıklar

Turgut Uyar'ın yaşamını zehir eden kemik kırıklarının ardında, yürek kırgınlıkları da vardır. Sanki bu kırıklar, bir tür dünyadan el etek çekme tavrıdır. Bir kere kolunu, bir kere dirseğini, bir kere kalçasını kırmıştır. Hepsi de ciddi kırıklardır. Ve onlara gereğince bakmamıştır.

Accident Prone'nin 'kazaya yatkın' diye anlattığı kişilerdendir. Tomris Uyar, yaptığı araştırmalarda bu tür kişilerin iyi yaptıkları işlerin düzeyini yükseltemediklerinde ya da bir şeyle yüzleşmek istemediklerinde, biraz da bilmeden, bu tür kazalara uğradıklarını öğrenir.

Tomris Uyar “*Bir ara ben onun dünyaya açılan penceresi olmaktan da öte bir şeydim, bir parçası gibiydim. Ve kendimi onun bir parçası gibi hissettiğim için de sıkılıyordum tabii...*” der. Bu sahiplenmenin ardında yalnızca bir dünyadan el etek çekme tavrı değil, yakınlarına da dünyadan el etek çektirme isteği sezilir.

30

‘Gülünün Solduğu Akşam’

Temmuz 1985 sonlarıdır. Bir gece yarısı... *‘Şairin Uzun Ölümü’* yaklaşmıştır.

Tunga Uyar’ın yakın dostu Can Kartoğlu’nun telefonu çalar.

Telefonda, Turgut Uyar’ın oğlu Tunga vardır. Sesi yıkıktır:
- *Babam ölüyor Can!*

Can, uykuyu kovar. Kocaman açar gözlerini. “Zonguldak gibi uğuldar şakakları.” Turgut Uyar’ın o pek sevdiği iki dizesi, yavaş yavaş gezinir usunda: *‘Şakaklarım Zonguldak gibi uğuldar-ken / Şaşıyorum gözyaşına.’*

-*Alman Hastanesi'nde yatıyor.*

-*Yanında mı kalıyorsun?*

-*Evet. Ya ben kalıyorum, ya Semiramis kalıyor.*

Sürüp gider telefon konuşması. Can'ın düşü, Turgut Uyar'ı bir türlü Alman Hastanesi'ne yatırmaz, yakıştırmaz.

Can, Taksim Lamartin Caddesi'ndeki Billur Apartmanı'nın onuncu dairesini düşünür. Kapının önündeki boş içki şişelerini...

Turgut Uyar, elinde votka limonuyla vişne rengi koltuktur. İnsana sanki hep akşamüstüymüş duygusunu veren konuk odasında dostlarını beklemektedir.

1984 Ağustos'unda, onu ilk kez görmüştü. Tanışıklığı yıllar öncesinde olsa da... Önce, aşk şiirleri yazan Turgut Uyar'ı tanımış, sevmişti. Sonra; ölüm şiirleri, yalnızlık şiirleri, zulme direnen şiirler yazan Turgut Uyar'ı...

Turgut Uyar'ın kalabalıktan korktuğunu, yalnızlığı sevmeyişini öğrenir sonraları. Evinden pek az dışarı çıktığını, hiç yürümediğini, en kısacık uzaklığa taksiyle gittiğini öğrenir. Alıp başını gitmeleri pek özlediğini... Ancak, hiç alıp başını gitmediğini, gidemediğini de bilir.

-*Babam ölüyor, Can.*

Tunga'nın telefondaki sesi, zonklar beyninde. Nerdeyse bir ay sürer Turgut Uyar'ın ölümü. Sessiz sedasız... Ölümünü 22 Ağustos 1985 Perşembe günü tamamlar. Yine sessiz sedasız... Hani, o çok sevdiği şiiri '*Kendime Ağıt*'taki gibi...

'Biz ki bir sahihsiz hatırayız'

En çok da repetitör olan kızı Semiramis Uyar, reklam filmi yapımcısı oğlu Tunga Uyar, tanıklık eder uzun süren bu ölümüne.

Semiramis, dolu dolu, sessiz sedasız ölümü yaşar babasıyla.
25 Temmuz'dan 22 Ağustos'a dek!

25 Temmuz'da, babasını evinden alıp hastaneye götürür. Doktorla konuşmasını dışarıdan duyar. 'Sarılık' der doktor. Babası, karnındaki şişliğin nedenini sorar. 'Su toplanmıştır.' diye yanıt alır doktordan. Sonra, yine sorar:

- 'Siroz olabilir mi?'

- 'Sirozla sarılığın belirtileri birbirine çok yakındır. Ancak, tahlil sonunda anlayacağız.'

- 'İçki içiyor musunuz?'

- 'Çoooooooook!'

Sirozdur. Hastanede bir gün, kızına seslenir:

- 'Sesimde bir değişiklik hissediyor musun?'

- 'Halsiz ve yorgun...'

- 'Bana ait bir sesle konuşmuyorum.' 'Konuşamıyorum!' İstedğim gibi göremiyorum da. Gözlerim birbirine yaklaşıyor!'

Hastalığını bilir, belirtilerini bilir, sessiz sedasız ölümü bekler. Bir an önce, gelsin ister.

Teknolojiye, bilim dallarına meraklı olduğu kadar tıbbı da meraklıdır. Kendi hastalığının siroz olduğu teşhisini çok önceden koymuştur. Bir mumun erimesi gibi bitmeye yatmıştır.

6 Ağustos'ta hastaneden çıkar. Semiramis, babasına sorar:

- 'Sizi bana götüreyim mi baba?'

- 'Hayır, kendi evime gitmek istiyorum.'

Kızıyla, Lamartin Caddesi'ndeki evine gider.

Hastalığı döneminde oğlu Tunga, babasıyla konuşmaya çalışsa da pek konuşamaz.

Ölümünden on iki gün önce, bilincini yitirir. O zaman,

zaten konuşamazlar. Ondan önceki on sekiz gün de, konuşmaları, 'Su ister misiniz?', 'Sırtınız nasıl?', 'Yastık koyalım mı?' dan oluşur.

Su verdiklerinde içmek istemez. Bilincini yitirse de su verildiğinde kendisini kasar, ağzını sıkı sıkıya kapatır. Kızı, babasının bu tavrını, şöyle yorumlar: 'Ölmeden önce su verilir ya. Ondan mıydı bu tavrı bilmiyorum. Korkuyordu ölümden.'

Hastaneye gitmeden önceki gündür. Tomris Hanım, içkisini hazırlamıştır. Yanında durmaktadır. Bir yudum içmez. Kızı, çorba yapmak ister.

-Yarın tahlil olacak. Hiçbir şey içmeyeyim.

Sonra da içki içemez. Tıbbın gereklerine uyar.

Son yıllarda verimliliğinin azalmasını yaşamında alkolün ağır basmasına vermek mümkündür. Yazmaz, yazamaz, yazdıklarını beğenmez.

Oğlu Tunga'nın gözünde oldukça farklı bir baba imgesi vardır.

"1966'ya dek, yani babam annemle evliyken memurdu. Ay sonu matematiği yaparken üretken bir şairdi. Gece, paldır küldür çalı-şırdı ve her akşam Ankara Piknik'te bir tek atardı, içkisi, votka limondu. Sabah içmezdi. Bir küçüğü bitirirdi gece. Annem içmezdi, babamın içmesine de karşıydı. Babam, rahatın değil sıkıntıların şairiydi. Tomris Uyar'la evliliği emekliliğinde oldu. Ay sonunu getirme sıkıntısı bitmişti. Yapacağı iki şey vardı: Sevmek-içmek. İkisini de sonuna dek kullandı. Ama, sevdiği için değil, içtiği için öldü."

Büyük Saat'ın altından 'her şey akıp gider, bir katı hüznün

kalır' dizesiyle geçer.

'*Göge Bakma Durağı*'nda beklerken her gülün solmaya yazgılı olduğunu bilir ve şu dizeleri yazar:

'herkes ne zaman ölür / elbet gülünün solduğu akşam'

Kızı Semiramis, 22 Ağustos akşamı, kitaplıktan *Büyük Saat*'i çıkarır. *İyimser Bir Sonuç*'a şiirinin bulunduğu sayfayı açar. '*Çok ağırıma gidiyor bir yaz günü ölmesi*' dizelerinin bulunduğu şiiri usul usul okur.

'Yaz günü kim ister ki öldüğünü /Eksik bıraktığım her şeyim kalır'

Rumelihisarı Mezarlığı'nda toprağa verilirken mezarı başındaki kalabalık imza gününe göre biraz daha fazladır. Birkaç eş dost, birkaç yazar çizer, birkaç okur ve birkaç garson ve meyhaneci vardır.

En yakın arkadaşı Edip Cansever'dir. Edip Cansever, Tunga'ya yaklaşır ve şunu söyler sessizce:

'Ben kendi ölümüümü seyrettim!'

'Büyük Saat' ustası durunca, yetimlerin saati de durur. Yetimler saatlerini gece yatarken çıkarıp, katlı bir mendil gibi bir yere bırakmazlar. Damarlarında nabız gibi işlesin diye zaman, kalpleri onları bir gece yarısı habersiz terk etmesin diye, akrep ve yelkovan gibi iç içe, ölüm ve uyku gibi iç içe, şiir ve hayat gibi iç içe, uykusuz bir ömürden, çok değil bir saat çalarlar.

Turgut Uyar da uykusuz bir şiirden kısacık bir hayat çalar, şimdi şiiri tıkr tıkr çalışır yetimlerin hayatında.

'Büyük Saat'i durur ve kasabalardan kırlara, eylülünden ekime

ne çok şey yetim kalır. Çünkü yetimleri şiirden başka hiçbir şeyin avutamayacağı bilinir artık.

Aşk da avutur elbette, *'sevgim acıyor / kimi sevsem / kim beni sevsen'* dediği bir şiirde.

Hem şiir dedikleri nedir ki beyhudedan başka? Bunu da kendisi söyler:

'Şiir yazmaya yeltenmek, geleneksel ve umarsız bir aptallıktır.'

Bir bir çıkar yazdıkları. Çünkü söylediği *'her şey denize akıyor / zamansız denize'*. Ve artık uzaklarda sanılmaz yazdığı şiiri, *'güz avlanıp gidiyor / öyleyse sıra kimde'* dizeleri hayatın ezberindedir.

'Büyük Saat' durduğunda, binlerce zihinde ezber dizeleri vardır, altı çizilidir şiirlerinin. Şimdi onlar ne kelime, ne dize, ne şiir, hepsi birer anlam olarak durur hayatın her evinde, her yerinde, her köşesinde.

31

'Herkesin Bir Gideni Vardır'

Haydar Ergülen, Uyar'ın gidişine bir zarf postalar: “Çoktan postaya vermişler seni / ağzı kapatılmış hayat / damgası üstünde yetim / Mektup acıyor / hangi hayata gitse / hangisinden geri dönse / zarfı hiç değişmiyor / Bu ne az hayat / Bu ne çok yetim”

Şimdi, en güzel tütünler, uzun şiir yapraklarındadır.

Terzilerin, marangozların, pazartesilerin, akşamın, durmadan göğe bakanların, geyikli gecenin, çok üşümelerin, eski kırık bardakların, kayayı delen incşirlerin, ıslak tütünlerin, turnaların, yalnızlıkların ve leylakların şairi “ölümün ömrü bir gündür, ama aşk ömür boyuncadır” dese de ölümü uzun sürer.

'Durunca anlaşılır saatin kaç olduğu.'

Hulki Aktunç'a göre, *'Turgut Uyar'ın şiiri, Türkçenin en kumral şiiri*'dir.

Can Yücel'e göre, *"Şiirimizin o en kızıl saçlı levendi..."*dir.

Cemal Süreya, Turgut Uyar'ın ardından şunu yazar: *"Öldüğü gün / Hepimizi işten attılar"*

Bu dizeler, tevriyeli kullanıma oldukça uygundur. Çünkü, 'öldü-ğünde, hepimiz şairlik mesleğinden uzaklaştırıldık' anlamının yanı sıra, Cemal Süreya'nın Turgut Uyar'ın ölüm haberi aldığı gün, arkadaşlarıyla birlikte ANSA'daki işlerinden atılması da söz konusudur.

Aynı şiirdeki *"Bir elinde kadeh / öbürünü yarasına bastırır"* diyen Cemal Süreya, hem kendi saklı yarasını, hem de Turgut Uyar'ın iyileşmeyecek, süregiden yarasını anlatır. Her iki yarada da bir Tomris Uyar gölgesi vardır.

32

Turgut Uyar İçin Bir Poetika Denemesi

BİR: Şiirimizdeki Türk Beşlileri olarak Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya, İlhan Berk ve Ece Ayhan'ı saymak mümkündür. Hepsi de İkinci Yeni şairidir. Turgut Uyar'ı anlamak, biraz da bu beşliyi anlamaktan geçer. Bu beş şair, bu beş isim, okurda hep biri diğerini çağrıştıranı yaşar. Edip deyince Turgut'u anmamak imkânsız, İlhan deyince Ece'yi anmamak da... Peki Cemal? Edip ile Turgut, Ece ile İlhan hep ikili olarak düşünülür, Cemal ise hep bu ikilileri, arkadaşlıkları, yakınlıkları genişleten, zenginleştiren biri; bazen Edip-Turgut-Cemal olur, bazen ve özellikle ölü-münden kısa süre önceye değin Ece-İlhan-

Cemal olarak düşünülür.

İKİ: Turgut Uyar'ın şiiri, zor bir şiirdir. Turgut Uyar, ilk bakışta, okunuşta sevilmeyen, ancak üstüne çok düşüldükten sonra anlaşılıp yerli yerine oturtulabilecek bir şiir yazar. *"Efendimiz Acemilik"* diyebilecek kadar, hayata ve şiire karşı samimidir. *'Korkulu Uсталık'* hep yedeğindedir. Turgut Uyar'ın yazdıkları, 'Bir solukta okunan' parlak, çarpıcı, gönül çelici bir şiir değildir. Dizeleri; Cemal Süreya, Ece Ayhan, Edip Cansever, İlhan Berk gibi okuru hemen yakalamaz, çarpmaz. Turgut Uyar'ın şiiri, bir zaman geçtikten sonra, yakalar okuru. Bir de bakılır ki, dilde bir Turgut Uyar dizesi... Keskin zehirler gibi, kana hemen karışan şiiri yoktur. Hatta bu tür şiir anlayışıyla inatlaşır.

ÜÇ: 'Şairaneliğe' karşı çıkan, şiire sıradan insanı, gündelik sözcükleri yerleştiren Garip akımını destekler başlarda; ancak çağdaş bireyin tragedyasının şiirsellikten uzak bir dille aktarılmayacağını da sezer. Şiir üstüne yazdığı yazılarda alışılmış 'şairanelik' ile yeni 'şiirsellik' kavramları arasındaki ayrım üstüne çok sık düşündüğü görülür. Özenle yazdığı bir şiirde, içine sinmeyen şairane bir dizeyle karşılaştığında, çocukça bir mahcubiyetle *"Ay kalemimden kaçmış!"* der.

DÖRT: Turgut Uyar'ın *"Şiir çıkmazdadır, çünkü insan çıkmazdadır..."* sözü, sağdan da soldan da en çok tepki gören bir değerlendirmedir. Sol, insanın çıkmazda olduğuna inanmaz o zamanlar, çünkü dünya devrim sürecinde ilerlemektedir. Tarihin gidişatı bellidir. Sağ, geleneğin izindedir. O geleneği hiç kopmamış gibi devam ettirmek derdindedir. Berlin Duvarı yıkıldığında, yıkılanın sadece bir duvar olmadığı da bir gerçektir.

BEŞ: Turgut Uyar'a göre şairin işi; insana özgü kararsızlık,

can sıkıntısı, endişe gibi genel geçer durumları, şiirin kutsal uğraşısı içinde ele alıp işlemektir.

ALTI: Turgut Uyar, şiirle şairin hayatı arasındaki ilişkiyi önemser. Şairin hayatı şiire dahildir. Ancak, bunun kötüye kullanılmasını, istismar edilmesini de istemez.

YEDİ: Turgut Uyar'a göre, şiirin günümüzde bir yaptırım gücü yoktur. Büyük siyasal ya da toplumsal olayların, değişimlerin sürükleyicisi olmaktan uzaktır.

SEKİZ: Turgut Uyar, amacının güzel ya da 'antolojik' şiir yazmak değil, insanı bir parça sarsan, rahatsız eden şiiri yazmak olduğunu söyler.

DOKUZ: Turgut Uyar'a göre yanılmayan şair iyi şair değildir. Mükemmellik, şairin uçurumdur.

ON: Anlamsız şiir olamayacağını söyleyen Turgut Uyar, sözcüğün olduğu her yerde bir anlamın olacağını vurgular. Bu bağlamda '*Anlam, şairin beyninde, yüreğindedir.*' sözüne katılmaz. Şiiri, sonsuz yorumlanan söz biçiminde değerlendirir.

ON BİR: Turgut Uyar büyük şiir-küçük şiir bahsinde bunun hacimle ilişkisinin olmadığını, şiirin ustalıkla yazılmış olmasının gerektiğine inandığını söyler.

ON İKİ: Turgut Uyar, şiire kendi anlamını getiren özgürlükten yana olduğunu belirtir. Anlamsızlıktan değil anlamsız olunamayacağından söz eder.

ON ÜÇ: Şiirin önceden kurgulanan bir şey olduğunu belirten Turgut Uyar bir şiirin sonunun nasıl olacağını düşünmediğini söyler. Bu şiirin yazgısıdır ve her şiir kendi yazgısıyla doğar.

ON DÖRT: Şiirin bir esin perisinin ansızın uğraması sonucu içten geçenleri dışa vurmak, çarpıcı imgelerin rüzgârıyla

rastgele savrulmak demek olmadığını, tam tersine titiz bir matematik, sağlam bir mimari, bir istifleme becerisi gerektirdiğini de bilir.

ON BEŞ: Nâzım Hikmet'in ses ve anlatımını anımsatmadan, onu yineler duruma düşmeden uzun öyküler anlatacak sesi bulması, Turgut Uyar'ı önemli kılan özelliklerinden biridir.

ON ALTI: Turgut Uyar, öykü-şiire tepkili yaklaşırken şiirde öyküye karşı olmadığını belirtir.

ON YEDİ: Turgut Uyar, şairin kalabalıklar tarafından yönlendirilmesine karşı çıkar. Çoğunluğun, geniş kitlelerin şairi olmanın sanata zarar vereceğine inanır. Ona göre tarihin hiçbir devresinde sanatçının beklentileriyle kalabalıkların beklentileri örtüşmemiştir. Edebiyat eserini tirajla ölçen anlayışa katılmaz. Çok yazmanın, çok okunmanın değil, nitelikli yazmanın önemli olduğunu vurgular.

ON SEKİZ: Turgut Uyar'a göre, halk ileri sanattan anlamaz. Bu yüzden toplumcu gerçekçi edebiyatın yanlış yapıldığı kanısındadır. Çoğunluğun 'korkulu beğenisi'nden kaçınılması gerektiğine inanır. Fakat şiiri de bir fildişi kule sanatı saymaz.

ON DOKUZ: Şairin genel eğilimler dışında kimi zaman gerçekten ne yazacağını bilmediğini söyleyen Turgut Uyar, sanatın güdümlü olmaması gerektiğini söyler.

YİRMİ: Turgut Uyar, şairin kendi şiiri karşısında herhangi bir okurdan farklı görmeyen anlayışa katılır. Şair kendi şiirini açıklama konusunda herhangi bir eleştirmen ya da okurdan daha fazla yetkisi olamaz. Turgut Uyar'a göre, şairin insan olarak kimliği şair kimliğinden daha baskındır. Şair, önce insandır.

YİRMİ BİR: Turgut Uyar şiiri başlangıçta bir heves sonra

ciddiye alınacak bir uğraş olarak görür. Şiirin ara sıra yazılacak bir uğraş olmadığını geçim yolu anlamında olmamak kaydıyla bir meslek olduğunu vurgular.

YİRMİ İKİ: Turgut Uyar, şiirin görevinin toplumdan topluma çağdan çağa değiştiğini belirtir.

YİRMİ ÜÇ: Turgut Uyar, şiirde vatan kavramını bir eserin ana dili yapıldığı-yazıldığı memleket değil geliştiği, aşılandığı kültür çevresi olarak kabul eder. Başka dilde eser verenlerin başka kültürlerle hizmet ettiğine inanır.

YİRMİ DÖRT: Şiirde öz değerlere, ses imkânlarına açılma konusunda Turgut Uyar, halka ancak kendi değerlerini kullanarak gidilebileceğini vurgular.

YİRMİ BEŞ: Turgut Uyar, retoriği bir 'yazma kolaylığı' olarak algıırken imgeyi ise şiirin hammaddesi sayar. İmgeyi şiir için vazgeçilmez bir öge olarak görür. Ancak, sonradan görüntünün yerini aklın aldığını da unutmaz.

YİRMİ ALTI: Turgut Uyar, yeni bir şiir ya da sanat ihtiyacı duyulmadan eski şiirin konumunu kaybetmeyeceğini belirtir.

YİRMİ YEDİ: Turgut Uyar şiirin gelişmesiyle şiir tekniğinin gelişmesinin aynı şey olmadığını altını çizer.

YİRMİ SEKİZ: Turgut Uyar şiiri yedeğine almış her türlü kavramı dışlar. Şiirin salt şiir olmasını, eğer yer alacaksa başka şeylerin şiir unsuru olarak kabul görmesini şart koşar

YİRMİ DOKUZ: Turgut Uyar, şiiri, bir insanlık çıkınına benzetir. Onu canlı tutan da 'bir genel dünya yaşamıdır.' İnsan-şiir ilişkisi aynı zamanda poetik bir ilişkidir.

OTUZ: Turgut Uyar, bizde 'ne söyledi' aşamasının tamamlanmadığını bu nedenle de 'nasıl söyledi'ye geçilmesinin erken

olduğunu belirtir.

OTUZ BİR: Turgut Uyar, şiiri bütün sanatların önüne koyar. Onu sanatta avangardizmin esası sayar. Her yeniliğin şiirle başladığını iddia eder.

OTUZ İKİ: Turgut Uyar'ın poetikasını üç tamlamayla özetlemek mümkündür: *Çıkmazın güzelliği, korkulu ustalık, efendimiz acemilik.*

Kaynakça

- Alaattin Karaca; *Hazırlayan, Korkulu Uсталık, Şiir Üzerine Yazılar, Söyleşiler, Soruşturmalar, Bir Şiirden*, 2. Baskı, YKY, İstanbul 2012.
- Ali Galip Yener; **Sol Melankoli Bağlamında Turgut Uyar Şiiri Üzerine Birkaç Not**, Varlık, S. 1221, Haziran 2009.
- Ali İhsan Kolcu; **Turgut Uyar'ın Poetikası**, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum 2010.
- Can Kartoglu; **'Turgut Uyar: Şairin Uzun Ölümü'**, Sanat Olayı, S. 41, Ekim 1985.
- Ece Ayhan; **Sivil Denemeler Kitabı**, YKY, İstanbul 2001.
- Erdal Doğan; *Başkalarının Cehennemi, Hayvan*, S.: 5, Mayıs 2003.
- Erhan Altan; **Ben Koşarım Aşağılara, Koşarım, Turgut Uyar Üzerine Tomris Uyar'la Söyleşi**, Dünya Kitapları, İstanbul 2005.
- Ferit Edgü; **Sonsuz Eksi İki, Şiirde Dün Yok mu?, Turgut Uyar Üzerine Yazılar**, Can Yayınları, İstanbul 1999.
- Fethi Naci; **O Korkak Geyik Yavrusu Bayram Arifesi, Şiirde Dün Yok mu?, Turgut Uyar Üzerine Yazılar**, Can Yayınları, İstanbul 1999.

Fethi Naci; **Dönüp Baktığımda**, '*Tükenen Bıçak*', Adam Yayınları, İstanbul 1999.

Haydar Ergülen; '**Şiir Taşraya Aittir**', Taşraya Bakmak, Derleyen: Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul 2005.

Haydar Ergülen; **Düzyazı: 100 Yazı**, *Edip ile Turgut*, Merkez Yayınları, İstanbul 2006.

Haydar Ergülen; **Haziran, Tekrar**, '*Büyük Saat*' Ustasına, Can Yayınları, İstanbul 2000.

Haydar Ergülen; **Zarf**, *Seçme Şiirler*, Dünya Kitapları /Posta Kutusu Kitaplığı, İstanbul 2004.

Güven Turan; **Yazıyla Yaşamak**, *Bir Çekişmenin Anatomisi Turgut Uyar-Dünya-Şiir*, YKY, İstanbul 1996.

Hulki Aktunç; **Ölüm Nakarat Olmayacak**, *Şiirde Dün Yok mu?*, *Turgut Uyar Üzerine Yazılar*, Can Yayınları, İstanbul 1999.

Hüseyin Akan; **Şairlerin Elyazılarıyla Şiir Albümü**, Fakir Hastalara Yardım vakfı Yayınları, Ankara 1984. [Tıpkıbasımı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun 2010.]

İhsan Tevfik; **Turgut Uyar Geyikli Gecelerde**, Hayvan, S.: 32, Ağustos 2004.

İlhan Berk; **Dün Dağlarda Dolaştım Evde Yoktum**, '*Güzel Devedikeni*', Adam Yayınları, İstanbul 1993.

Kaan Özkan; **Tomris Uyar ile Söyleşi**, Virgül, S. 50, Nisan 2002.

Mehmet H. Doğan; **Şimdi Uzaklardasın**, Adam Yayınları, İstanbul 1998.

Onat Kutlar; **Bir 'Acemi' Usta**, [Tomris Uyar, *Hazırlayan*, Şiirde Dün Yok mu?, Turgut Uyar Üzerine Yazılar, Can Yayınları, İstanbul 1999.]

Orhan Koçak; **Bahisleri Yükseltmek: Turgut Uyar Şiirinde Kendini Yaratma Deneyimi**, Metis Yayınları, İstanbul 2010.

Sıddık Akbayır; **Bir Fotoğrafınız da Bende Kalmış**, 3. Basım, Akçağ Yayınları, Ankara 2011.

Seyyit Nezir-Tomris Uyar; *Hazırlayanlar, Sonsuz ve Öbürü*, Broy

Yayınları, İstanbul 1985.

Tomris Uyar, *Hazırlayan, Şiirde Dün Yok mu?, Turgut Uyar Üzerine Yazılar*, Can Yayınları, İstanbul 1999.

Tomris Uyar; **Sesler, Yüzler, Sokaklar**, Hürriyet Yayınları, İstanbul 1981.

Tomris Uyar; **Tanışma Anları**, Can Yayınları, İstanbul 1995.

Tomris Uyar; **Turgut Uyar Şiiri'ne Girerken**, Tomris Uyar, *Hazırlayan, Şiirde Dün Yok mu?, Turgut Uyar Üzerine Yazılar*, Can Yayınları, İstanbul 1999.

Refik Durbaş; **Yasemin ve Martı**, *Turgut Uyar Hiçbir Şey Biriktirmiyor Kendisiyle İlgili*, Adam Yayınları, İstanbul 1997.

Tomris Uyar-Seyit Nezir; *Hazırlayan, Sonsuz ve Öbürü*, Broy Yayınları, İstanbul 1986.

Tüba Çandar; Söyleşi, **Murat Belge**, *Bir Hayat...* Doğan Kitap Yayınları, İstanbul 2007.

Turgay Gönenç; **İskelenin Altındaki Deniz**, Can Yayınları, İstanbul 2004.

Turgut Uyar; **Büyük Saat**, Bütün Şiirleri, 4. Basım, YKY, İstanbul 2005.

Turgut Uyar'ın Oğlu Barınma Merkezi'nde, Vatan, 18 Eylül 2011.

Yılmaz Varol; **Çift Cepli Gömlek**, *Cemal ve Turgut: ya da Geç Kalmış Bir Turgut Uyar Portresi*, Duvar, S. 10, Eylül-Ekim 2013.

Yücel Göktürk; **Orhan Koçak'la Turgut Uyar Üzerine Söyleşi**, *'En Kızıl Saçlı Levend'*, Bir+Bir, S. 13-14 -15, Eylül- Ekim - 2011.

Yücel Göktürk; **Orhan Koçak'la Turgut Uyar Üzerine Söyleşi**, *'Şakakları Zonguldak'*, Bir+Bir, S. 15, Aralık 2011 – Ocak 2012.

Yücel Göktürk; **Orhan Koçak'la Turgut Uyar Üzerine Söyleşi**, *'Yeis ile Tabanca'*, Bir+Bir, S. 14, Kasım 2011.

Fotoğraflar

Şahin Kaygun, Argos, S. 12, Ağustos 1989.

İsa Çelik; Hüseyin Akan; Şairlerin Elyazılarıyla Şiir Albümü, Fakir Hastalara Yardım vakfı Yayınları, Ankara 1984. [Tıpkıbasımı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun 2010.]

Hayri Turgut Uyar Arşivi

Sıddık Akbayır Arşivi

Bu çalışma, Sıddık Akbayır'ın *Bir Fotoğrafınız da Bende Kalmış* kitabındaki Turgut Uyar portresinin belitirilmiş, güncelleştirilmiş biçimidir. [Sıddık Akbayır; *Bir Fotoğrafınız da Bende Kalmış*, 3. Basım, Akçağ Yayınları, Ankara 2010.]

Kitaptaki birçok fotoğrafın kullanılması için özel arşivini açıp izin veren Hayri Turgut Uyar'a teşekkür ediyoruz.

KAR. ALTINDA, EVDE

güzel yorgan iğnesi
güzel karamfil sapı
güzel geçmiş bir vakit
güzel öğle sonrası
toplanıp bir odanın
en güzel geçmişine
dünyaya isitelim.

